

Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas

2016

TEABEAMET
Estonian Information Board

Teabeameti peadirektori eessõna	5
Kokkuvõte	7
Venemaa	9
Välispoliitika	9
<i>Lääne sõjaväeringkond ja Vene relvajõud</i>	11
<i>Venemaa sõjaline planeerimine Eesti suunal</i>	14
<i>Venemaa agressioon Ukraina vastu</i>	17
Venemaa sisepoliitika	19
Majandus	22
<i>Energiajulgeolek</i>	25
Muud ohud	28
Terrorism	28
<i>Terrorirühmituse Islamiriik (Daesh) esilekerkimine</i>	28
<i>Kalifaadi väljakuulutamise mõju üleilmsele</i>	
<i>džihaadiliikumisele</i>	31
<i>Terrorismioht Euroopas ja Eestis</i>	32
Süüria konflikt	35
Liibüa	39
Migratsioonikriis	41
Küberohud	43

Hea lugeja!

Üle kahekümne aasta tegutsenud Teabeameti ülevaateid, analüüse ja raporteid on senini saanud lugeda vaid kitsas poliitiku- ja ametnike ring (salastatud dokumentide puhul jääb see nii ka edaspidi). „Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2016. aastal“ on välisluurega tegeleva asutuse esimene avalikkusele mõeldud väljaanne. Nagu kõnekäänd ütleb: üks kord on ikka esimene kord.

Mõte koostada dokument, mis kirjeldaks Eesti ja välismaisele avalikkusele Eestit ümbritsevat ja teda mõjutavat rahvusvahelist julgeolekukeskkonda, tekkis Venemaa Ukraina-agressiooni ajal. Krimmi annekteerimise järel ja Ida-Ukraina sündmuste esimestel kuudel ei möödunud päevagi, kui eesti- või võõrkeelses meedias ei oleks küsitud: „Kas Narva on järgmine?“, või püütud analüüsida Kremli väidetavaid salaplaane Baltikumi suhtes. Riigiametnikud olid üldjuhul kidakeelsed või vaikisid sootuks ning üksikud asjatundlikud sõnumid mattusid asjatundmatute laviini alla. Selle tagajärjel täitus avalik ruum hirmutamise, pooltõdede ja sensatsioonihimuga. Riigi psühholoogilise kaitse seisukohalt oli see üsna halb, mis seal salata. Samas on Eestis Teabeamet, kelle peamine ülesanne ongi tagada, et riigi juhtkonna käsutuses oleksid parimad võimalikud ohuhinnangud. Käesolevat väljaannet avaldades jagame neid hinnanguid ka laiema üldsusega.

Tahaksin rõhutada mõnda olulist asjaolu. Esiteks, käesolev avalik ohuhinnang sisaldab Teabeameti kogutud ja analüüsitud infot ja siinsed hinnangud ei pruugi kõikides detailides kattuda meie partnerteenistuste omadega. See ei tähenda, et meie hinnangud lähimate partnerite omadest suures plaanis erineks. Teiseks, käesolev tekst ei lahka Eesti julgeoleku kõiki olulisi tahke – näiteks Venemaalt lähtuva mõjutustegevuse analüüs jäägu mõneks järgmiseks korraks. Kolmandaks, kuigi mõningaid hinnanguid on

*Eesti välisluure
ülesanne on
tagada, et riigi
juhtkonna
käsutuses
oleksid parimad
võimalikud
ohuhinnangud.*

varem katnud riigisaladuse pitser, ei ole selles väljaandes tegemist riigisaladuste avalikustamisega, lugejate ees ei ole mõne salajase ohuhinnangu avalikustatud versioon. Neljandaks, julgeolekukeskkond Eesti ümber on viimaste aastatega muutunud järjest dünaamilisemaks ja keerukamaks, mistõttu võib avalike allikate alusel konstrueerida Teabeameti omadest erinevaid sündmustejadasi ja prognoose. Dokumendi kirjutamine võttis aega, mistõttu võib ilmutumise hetkeks olla maailmas toimunud uusi pöördelisi sündmusi ning osa meie hinnangutest olla aegunud. Samuti ei maksa siintoodu alusel meid ümbritsevat maailma üle kanda aastasse 2026 või 2050, kuna dokument keskendub olulisematele sündmustele aastatel 2015–2016. Ja lõpuks rõhutan, et Teabeamet ei tee poliitikat ega otsusta, mida riik ühe või teise hinnangu põhjal oma välis, kaitse- või muus poliitikas tegema peab.

Väljaanne on üsna Venemaa-keskne. See ei tähenda, et Eesti julgeolekut mõjutab ainult idanaaber või et Teabeamet analüüsib ainult Venemaa tegemisi. Eesti on organisatsiooniliselt väga tihedalt lõimunud teiste riikidega, mistõttu on nende mured ka meie mured. Üleilmastuvas, üha infotehnoloogilisemas maailmas on julgeoleku mõiste aina avaram, riigid kasutavad järjest rohkem mitteriiklikke vahendeid ja ka vastupidi, mitteriiklikud moodustised püüavad käituda riikidena. Meile märkamatuks jäänud sündmus geograafiliselt kauges paigas võib Eestile strateegilist mõju avaldada. Sellegipoolest otsustasime just sellise rõhuasetuse kasuks, kuna praeguse Vene valitsuse viljeldav poliitika jääb ka lähitulevikus tõenäoliselt ainsaks Eesti Vabariigi põhiseaduslikku korda väljastpoolt ohustavaks teguriks, ehkki sellest lähtuvad ohud ei pruugi tingimata realiseeruda. Lugegem teksti kui tervikut, üht lauset või lõiku kontekstist välja rebimata.

Head lugemist!

Mikk Marran

Teabeameti peadirektor

Kokkuvõte

- Praegu võimul oleva Vene valitsuse viljeldav poliitika on ja jääb lähitulevikus ainsaks Läänemere regiooni sõjalist julgeolekut ohustavaks teguriks. Idanaabri erimeelsused Läänega, süvenev vabatahtlik isoleeritus, raskesti ennustatav ja agressiivne tegutsemine oma plaanide teostamisel nõrgestab meie regiooni julgeolekut.
- Venemaa juhtkonnas valitseb veendumus, et lääneriikidega suheldes saab Venemaa oma huve kaitsta üksnes jõupositsioonilt, mis muu hulgas hõlmab sõjalise ähvarduse pidevat demonstreerimist. NATO tegevust oma julgeoleku kindlustamisel ja NATO liikmesriikide arvu suurenemist peab Venemaa juhtkond eksistentsiaalseks ohuks oma riigile. Oma huve kahjustavana käsitab Venemaa ka Euroopa Liidu integreeriva loomuga poliitikat. Sellisest ohuhinnangust lähtudes käivitas Venemaa agressioonid Georgia ja Ukraina vastu, sest oma eesõigustatud huvidesfääri kuuluvate riikide vahetut liitumist Läänega püüab Venemaa takistada kõhklematult, kõigi vahenditega.
- Venemaa on oma kaitse-eelarvet viimasel kümnendil suurendanud, kuid tema relvajõudude suutlikkus eri tüüpi konfliktides ei ole ühtlane. Venemaa võime pidada sõda ainult konventsionaalsete vahenditega on piiratud ja praeguses majanduskriisis probleemid pigem süvenevad. Kuigi see on ebatõenäoline, ei saa täielikult välistada sõjalise jõu kasutamist Balti riikide vastu, sest meist kaugel toimuvatel konfliktidel võivad olla siirded ka Läänemere piirkonnas. Vahetut sõjalist ohtu Eestile vähendab NATO heidutus- ja kaitsetegevus. Suurt osa asjaoludest, mis tegid Ukraina Venemaa agressioonile vastuvõtlikuks, Eesti puhul ei esine.
- Vladimir Putini režiimil puuduvad ideed ja ka tahtmine Venemaad ühiskondlikult ja majanduslikult kaasajastada. Venemaa ühiskonda proovitakse koondada vastandudes Läänele,

luues välisvaenlase kuvandit ning püüdes taastada nõukogudeaegset mõjuvõimu. Kremli usutakse, et riiki tabanud raskest majandusolukorrast saadakse üle paari aasta jooksul. Juhtkond sisendab ka rahvale, et raskused on ajutised ja tekitatud väljastpoolt, selleks et Venemaad nõrgestada. Majanduskriisist väljumiseks ei piisa Venemaale aga ainuüksi sanktsioonide tühistamisest ja kõrgeft nafta hinnast, selleks on tarvis ka laialdasi majandusreforme.

- Praegune islamiterrorismi laine maailmas on seninähtutest kõige laiahaardelisem ja ohtlikum. Rahvusvaheline terrorism Eestit praegu väga tõsiselt ei ohusta, kuid kujutab endast kõrget riski, eelkõige Eesti kodanikele välismaal. Suurimaks ohuks Eestile on radikaliseeruvad islamikogukonnad naabermaades ning Euroopa Liidu kodanike osalemine relvastatud konfliktides väljaspool Euroopat, ennekõike Süürias ja Iraagis.
- Keerulise julgeolekuolukorra tõttu migrantide päritoluriikides on oodata migratsioonivoo jätkumist Euroopasse. Euroopa Liidu liikmesriikides on migratsioonikriisi taustal populaarsemaks muutunud need paremäärmslikud liikumised ja erakonnad, kes on Euroopa Liidu suhtes vaenulikud. Äärmuslike vaadete levikut ja pingete tekkimist kasutab osavalt ära Venemaa oma välispoliitilisi eesmäärke püüdes.
- Infotehnoloogilised (IT) ründed võimaldavad suhteliselt odavalt ja tõhusalt destabiliseerida poliitilist või majanduslikku olukorda, põhjustada füüsilist kahju IT-st sõltuvatele seadmetele või lüüa rivist välja olulist informatsioonitaristut. Piirid küberaktivistide, -kurjategijate ja riigi palgal olevate häkkerite vahel muutuvad järjest hängusamaks. Eesti on endiselt sagedaste küberrünnete sihtmärk, kuigi need ründed ei ole olnud väga intensiivsed.

Välispoliitika

Lääneriikide ja Venemaa suhted on sügavaimas kriisis alates külma sõja lõpust. Venemaa kalduvus oma välis- ja julgeolekupoliitilisi eesmärke saavutada sõjalist jõudu kasutades on kahjustanud kogu Euroopa, sh Eesti julgeolekut. Venemaa erimeelsused Lääne ja agressiivne tegutsemine plaanide elluviimisel põhjustab julgeolekut ohustavaid konflikte. Venemaa on seadnud kahtluse alla Euroopa julgeolekupõhimõtted ning tahab revideerida julgeoleku korraldamise aluseid. Sellega kaasnenud usaldamatus suhtes Venemaaga suurendab ennustamatust rahvusvahelistes suhetes ja kasvatab ootamatute konfliktide tekkimise riski.

Venemaa juhtkonnas ja ka ühiskonnas valitseva konservatiivse natsionalistliku maailmavaate tõttu jääb Venemaa välispoliitika Lääne suunal ebasõbralikuks, ehkki pragmaatiline oleks vastastikuseid kaubandus- ja majandussuhteid arendada. Venemaa püüab end kujutleda tsivilisatsioonilise keskmene, millel on õigus areneda enda määratletud väärtuste ja eesmärkide järgi. Katsed Venemaa tegevust kritiseerida pareerib ta russofoobia-süüdistusega, millest on saanud nii õigustus koonduda välisvaenlaste vastu kui ka relv, et häbimärgistada vastast rahvusvahelistes suhetes.

Venemaa juhtkonnas on levinud veendumus, et lääneriikide (sh Baltimaade), eelkõige USA varjatud eesmärk on kukutada Venemaa praegune juhtkond. Seetõttu käsitatakse paljusid lääneriikide samme sekkumisena Venemaa siseasjadesse või julgeolekuhuvidesse. Niisugused väärtõlgendused võivad põhjustada ebaproportsionaalselt järske, sh sõjalisi reaktsioone tänapäevastele ühiskondlikele protsessidele nii oma riigis kui ka naaberriikides. Selle veendumuse tõttu valitseb Kremli hoiak, et lääneriikidega suheldes on Venemaal võimalik oma huvisid kaitsta üksnes jõupositsioonilt, mis muu hulgas hõlmab sõjalise ähvarduse pidevat demonstreerimist.

Lääneriikide ja Venemaa suhted on sügavaimas kriisis alates külma sõja lõpust. Usalduse puudumine suhetes Venemaaga suurendab ennustamatust rahvusvahelistes suhetes ja kasvatab ootamatute konfliktide tekkimise riski.

Venemaa juhtkonnas on levinud veendumus, et lääneriikide (sh Baltikumi), eelkõige USA varjatud eesmärk on Venemaa praeguse juhtkonna kukutamine.

*Barack Obama ja
Vladimir Putin G8
tippkohtumisel
Põhja-Iirimaal,
juunis 2013.*

Reuters

Hoolimata Vladimir Putini avaldusest, et Nõukogude Liidu lagunemine oli 20. sajandi suurim geopoliitiline katastroof, ei ole Kremli eesmärk taastada Nõukogude Liit. Sellest tähtsamaks peetakse Vene mõjusfääri taastamist kaasaegsete poliitiliste, majanduslike ja sõjaliste vahenditega. Moskva ambitsioon on kinnistada oma mõjuvõim SRÜ ruumis ja tagada Venemaa kontrollile alluv integratsioon Euraasia Liidu kujul. Balti riike peab Kreml küll elutähtsate huvide piirkonnaks, kuid ei vaatle neid sarnaselt SRÜ riikidega. Baltimaid koheldakse pigem lääneriikide kogukonna vähetähtsa osana, millele vastandudes käitub Venemaa sageli vähem kaalutletult ja hoolimatumalt kui teiste lääneriikidega suheldes.

Kuna Venemaal ei õnnestu mõju avaldada järgimist vääriva eeskuju ja liidrina nn pehme jõu vaimus, siis kasutab ta rahvusvahelistes suhetes – eriti oma kujuteldavas mõjusfääris – eesmärkide saavutamiseks survevahendeid, mis on agressiivsed ja ettearvamatud. Laiema rahvusvahelise mõju tagamiseks otsib Venemaa tuge Lääne suhtes kriitilistelt liitlastelt.

Hoolimata riigi rahvusvahelise kaalukuse vähenemisest peetakse peamiseks vastandumise objektiks Ameerika Ühendriike. Kreml tahab, et USA tunnustaks Venemaa regionaalseid ambitsioone, kuid USA „alistamiseks“ rahvusvahelises poliitikas Moskval jõudu ei ole. Seega otsitakse nõrku kohti USA globaalses positsioonis, et rakendada neid geopoliitiliste eesmärkide saavutamiseks. Näiteks on välispoliitikas osavalt ära kasutatud Edward Snowdeni asüülitaotluse rahuldamist. Snowdenile asüüli pakkudes üritas Venemaa luua endast kuvandit kui inimõiguste ja õigusriigi väärtuste kandjast ning tõestada ülejäänud maailmale, et USA ei hooli enda deklareeritud väärtustest (sõnavabadus, inimõigused jm), vaid rikub neid jämedalt.

Peale USA testimise ja mõjutamise püüab Kreml Euroopa Liidu (EL) sidusust proovile panna ning lõhestada nii EL-i riikide kui ka EL-i ja USA vahelist liitu. EL-i riikide omavaheliste vastuolude õhutamiseks kasutab Moskva sageli mõne liikmesriigi majandusraskusi ja sõltuvust Venemaa energiakandjatest. EL-i riikide poliitikuid ja avalikkust mõjutades kasutab Venemaa ära nende isiklikke huve või ka teadmatust Venemaa eesmärkidest.

NATO tegevust alliansi kindlustamisel ja NATO liikmesriikide arvu suurenemist peab Venemaa juhtkond eksistentsiaalseks ohuks oma riigile. Seda võimendab EL-i lõimuva loomuga poliitika, mida Moskva näeb oma huve kahjustavana. Sellest ohuhinnangust lähtudes käivitas Venemaa agressioonid Georgia ja Ukraina vastu, sest oma huvifääri kuuluvate riikide lõimumist Läänega püüab Venemaa takistada kõhklematult, kõigi vahenditega. NATO-le tugineva üleatlandilise julgeolekusüsteemi tahab Venemaa asendada sellisega, kus Moskval on vetoõigus. NATO taristu, sh raketikilbi väidetavat laienemist Ida-Euroopasse ja Balti riikidesse peab Venemaa endale vaenulikuks tegevuseks. Kogu Baltikumi peetakse platsdarmiks, mille kaudu NATO võib USA juhtimisel Venemaad ohustada. Seetõttu häirib Venemaad olukord, kus NATO piir puutub kokku Venemaa piiriga, ilma nn puhverriikideta nende vahel.

Lääne sõjaväeringkond ja Vene relvajõud

Hoolimata viimasel kümnendil suurenenud kaitse-eelarvest on Venemaa relvajõudude võimekus eri tüüpi konfliktides erinev. Venemaa suutlikkus pidada pika aja vältel sõda konventsionaalsete vahenditega on piiratud, samas kui Venemaa geograafilist ja muid eripärasid arvestades on just konventsionaalne sõjaline võimekus väga oluline. Kõiki konflikte ei ole võimalik lahendada tuumarelva, eriüksuste, dessantvägede, infooperatsioonide ja nn Venemaa kaasmaalaste abil.

Venemaa (konventsionaalsete) relvajõudude üks suurimaid probleeme on kvalifitseeritud personali (lepingulised sõjaväelased, nooremetsialistid) nappus. Maaväe manööverbrigaadid suudavad igäüks välja panna keskmiselt ühe pataljoni taktikalise grupi,¹ mis on kas täielikult või suures osas mehitatud

Idanaabri suutlikkus pidada sõda konventsionaalsete vahenditega on piiratud. Kõiki konflikte ei ole aga võimalik lahendada tuumarelva, eriüksuste, dessantvägede, infooperatsioonide ja nn Venemaa kaasmaalaste abil.

1 Venemaa sõjavägi jaguneb (alustades suurimast) ringkonnaks – üldvägede armeeks – diviisiks või brigaadiks. Diviis jaguneb omakorda polkudeks; brigaadid ja polgud jagunevad pataljoniideks. Pataljoni taktikaline grupp (PAT TG) on iseseisvalt lahinguoperatsioone sooritada suutev üksus, mille tuumikule – pataljonile – on lisatud toetuselemente teistest üksustest. PAT TG-s on üldjuhul 700–900 sõdurit.

lepinguliste sõjaväelastega. Enamik raketi- ja suurtükiväerigaade suudab välja panna samuti vaid ühe taktikalise grupi. Ainult õhudessantvæed ja eriüksused on paremini komplekteeritud – umbes kolmandik lepingulistest sõjaväelastest teenib esimest lepinguaega, s.t on relvajõududes teeninud kaks-kolm aastat.

Lääne sõjaväeringkonna maaväe manööverüksused on praegu suutelised välja panema 13–15 pataljoni taktikalist gruppi (võrdne viie manööverbrigaadiga), mis on mehitatud täielikult (või suures osas) lepinguliste sõjaväelastega ning mis on piisavalt treeinitud, et täita lahinguülesandeid. Õhudessantvägi suudab välja panna samuti kuni 15 pataljoni taktikalist gruppi, millele lisandub kaks-kolm pataljoni taktikalist gruppi merejalaväelasi.

Venemaa relvajõudude reservüksused on mehitatud suures osas ajateenijatega, sealne tehnika on puudulikult hooldatud ja nende kasutamine väljaspool Venemaa territooriumi on küsitav. Brigaadide ja polkude kolmandad pataljonid toimivad väljaõppekeskuste ja lepinguliste värbamise baasina, ning nende kasutamine sõjategevuses on vähe tõenäoline. Paljudes sellistes üksustes tehakse väljaõpet aasta ringi üksikvõitleja tasemel ja need ei ole valmis allüksustena koos tegutsema.

***Venemaa
relvajõududel
on piiratud
võimalused
opereerida
pikemat aega
korraga rohkem
kui ühel
operatiivsuunal.***

Seega on Lääne sõjaväeringkond suuteline opereerima umbes 30 pataljoni taktikalise grupiga. Ringkonna vastutusala suurust arvestades (Murmanski oblastist põhjas kuni Voroneži oblastini lõunas) ei ole see arv kuigi suur. Lääne strateegiline suund jaguneb kuueks operatiivsuunaks, millest igaüks jaguneb omakorda mitmeks taktikaliseks suunaks. Lihtne arvutus näitab, et Venemaa relvajõudude võimalused opereerida korraga rohkem kui ühel operatiivsuunal pikema aja vältel (üksused vajavad roteerumist) on piiratud.

Venemaa relvajõudude personaliprobleemid ilmnesis selgelt Ukrainas konfliktis. Vägede esimese suure koondamise ajal Ukraina piirile paisatud üksused olid juhusliku koosseisu ja piiratud võitlusvõimega. 2014. aasta kevadtalvel panustas Venemaa kiirusele, heidutusele ja bluffimisele. Suvise vägede koondamise ajal olid üksused paremini komplekteeritud, kuid Ukraina relvajõud olid keerulise perioodi üle elanud ja Vene relvajõududel polnud piisavalt jõudu, et alustada ulatuslikku maaväeoperatsiooni. Võib öelda, et 2014. aastal opereeriti Ukraina suunal oma võimete piiiril, kuna kasutusele võeti suur osa Vene relvajõudude võitlusvõimelistest manööverüksustest.

Venemaa ringkondade jaotused.

Algallikas RIA Novosti.
Teabeameti töötlus

Peale lepinguliste sõjaväelaste napib Venemaa relvajõududes noorem-spetsialiste – näiteks on puudus tanki- ja soomukikomandöridest, mehaanikutest-juhtidest, sihturitest-operaatoritest jt. Eriti terav on see probleem suurtükiväes. Lisaks on suur osa noorem-spetsialistidest ajateenijad, kellel on parimal juhul vaid mõnekuune praktika. Kvalifitseeritud personali nappus mõjutab oluliselt Venemaa relvajõudude võitlusvõimet ja see võib olla üheks põhjuseks, miks Venemaa ei ole Ukrainas edasi tunginud.

Muutuv julgeolekukeskkond ning süvenev majandus- ja finantskriis sunnivad Venemaad korrigeerima riiklikku kaitsetellimust. Seega jääb saavutamata 2020. aastaks püstitatud eesmärk armee ümberrelvastada. Paljud programmid on kas külmutatud või on nende tähtsused edasi lükatud. Kaitsetööstuse mitmes kitsamas valdkonnas on järjest enam tunda Lääne sanktsioonide mõju.

Venemaa Lääne sõjaväeringkonnal õnnestus soomustehnika riiklik kaitsetellimuse plaan täita viimati 2013. aastal – olukorras, kus valdava osa tellimusest moodustas moderniseeritud tehnika. Tõrked ilmnesid 2014. aastal, kui ringkonda pidid saabuma esimesed suured partiid uut tehnikat. Vene meedias laialt reklaamitud Armata, Kurganetsi ja Bumerangi tüüpi soomustehnika (nagu ka Taifuni soomukid) on endiselt katsetuste faasis ja ei ole ametlikult relvastusse võetud.

Venemaa panustab järjest rohkem erioperatsioonidele ja ebatraditsioonilistele sõjapidamise vahenditele ning rünnakutele kriitilise

Kõige paremini ollakse valmis osalema lokaalses konfliktis väikese ja ilma liitlasteta riigi vastu, kus konflikti eskaleerumise oht on minimaalne või puudub täiesti.

tähtsusega sihtmärkide vastu. Selle põhjus peitub vähemalt osaliselt tavavägede nõrkuses. Samasugust rolli on paaril viimasel kümnendil täitnud ka taktikaline tuumarelv. Vene relvajõud on kõige paremini valmistunud osalema lokaalses konfliktis väikese ja ilma liitlasteta riigi vastu, kus konflikti eskaleerumise oht on minimaalne või puudub täiesti. Võib öelda, et Vene relvajõududele sobivad seda tüüpi sõjad, nagu nad pidasid 2008. aastal Gruusias.

Venemaa sõjaline planeerimine Eesti suunal

Venemaa eesmärk lääne strateegilisel suunal on luua blokivaba julgeolekutsoon kogu Euroopa mandriosas ja piirata USA sõjalist kohalolekut kuni selle vägede täieliku väljaviimiseni Euroopast. Eesti ei ole Venemaa jaoks sõjalise planeerimise seisukohalt esmatahtis. Tähtsaimad on Kaliningrad, Koola operatiivsuund (Arktika) ja alates 2014. aastast ka Ukraina. Suurim sõjalise konflikti oht Baltimaades võib tekkida Venemaa juhtide vaelearestusest, mis võib tuleneda nende moonutatud ohupildist lääne strateegilisel suunal (sh Baltimaades) toimuva kohta. Samas vaatab Venemaa Euroopat ühtse tervikuna ja seotuna teistes regioonides toimuvaga, seega võivad konfliktid Ukrainas või Arktikas anda siirdeid ka Baltikumini.

Kuigi Eesti ei ole Venemaa jaoks sõjalises mõttes esmatahtis, võidakse ka siin sõjalist jõudu kasutada. Näiteks võidakse sõjalist jõudu kasutada olukorras, kus NATO ja Venemaa vahel mõnes muus regioonis tekkinud konfliktis ei ole Vene relvajõud suutelised adekvaatselt vastama. Luues siis konfliktikolde Baltikumini, üritaks Venemaa saada endale tugevamad positsioonid relva-konfliktile järgnevateks kõnelusteks. Konflikti puhkedes tuleb arvestada, et Venemaa käsitab Balti mere regiooni tervikuna ja sõja korral ei hooli Moskva ühegi riigi neutraalsusest. Kreml arvestab sellega, et NATO võib kasutada Soome ja Rootsi taristut, ja on seetõttu valmis ründama sihtmärke ka nende riikide territooriumil, hoolimata sellest, et need ei ole NATO riigid.

***Sõjaline
planeerimine Balti
operatiivsuunal
lähtub eeldusest,
et Venemaal
on vägede
koondamisel NATO
ees ajaline eelis.***

Balti riike peab Venemaa NATO kõige raskemini kaitstavaks tugialaks, kust lähtub püsiv oht Venemaa julgeolekule ja nende hinnangul võib NATO tuua sõja korral üks kuni kaks korpus. Moskva arvates on siin vaid kaks positiivset stsenaariumi: kui Balti riigid NATO-st välja astuksid või kui NATO lakkaks olemast –, kõik muud lahendused on Venemaa seisukohalt poolikud.

Venemaa sõjaline planeerimine Balti operatiivsuunal lähtub eeldusest, et tal on vägede koondamisel NATO ees ajaline eelis. Moskva

usub, et suudab Balti riikides sooritada piiratud ulatusega sõjalise operatsiooni, enne kui NATO jõuab tõhusalt sekkuda. Sellise operatsiooni eesmärk ei oleks kogu Eesti või Läti territooriumi hõivamine, vaid kontrolli kehtestamine mõne piiriäärse linna või piirkonna üle. Operatsiooni sooritaksid alaliselt Eesti (Läti) piiride läheduses paiknevad üksused, mida julgustaks 1. tankiarmee ja Kesksõjaväeringkonna üksused ning taktikaline tuumarelv (heidutusena).

Sõjalist jõudu Balti operatiivsuunal suurendatakse järk-järgult. Pealtnäha väikesed sammud on osa suuremast pikaajalisest plaanist. Venemaa tegevuse tagamaad ilmnevad selgemalt, kui vaadata asju pikemas perspektiivis. Selle põhjal võib väita, et Venemaa on viimastel aastatel oluliselt tugevdanud oma Balti operatiivsuunal (Eesti, Läti) asuvat väekontingenti ning suurendanud siin peetavate õppuste mahtu ja kompleksust. Toimunud muudatustest olulisemad on 15. armeelennuväebrigaadi formeerimine Pihkva oblastis Ostrovis ja operatiivtaktikaliste rakettide Iskander paigutamine Luugasse. Lisaks on Narva taktikalisele suunale ümber paigutatud

VE NE BAL TI LAEVASTIK

Mis see on? Vene Balti laevastik on jaotatud kahe baseerumispiirkonna – Baltiiski mereväebaasi (Kaliningradi oblast) ning Leningradi mereväebaasi (Peterburi ja Kroonlinn) vahel. Baltiiski mereväebaasis paiknevad Balti laevastiku põhijõud; Leningradi mereväebaasi sõjaline tähtsus Venemaa jaoks on vähenenud, täites pigem logistilisi, tagala-alaseid ning administratiivset laadi ülesandeid, sõjalaevastiku kohalolek on seal pigem sümboolne.

Miks on Vene Balti laevastik oluline? Vene Balti laevastik on Eesti julgeolekule tähtis eeskätt asukoha tõttu. Näiteks võib Venemaa poliitilise olukorra pingestudes Balti laevastikku kasutada laevaliikluse häirimiseks ning jõudemonstratsioonideks Eesti ranniku läheduses. Kuigi sellise stsenaariumi käikumineku tõenäosus on väike, võib Venemaa tõsise kriisi korral üritada Balti laevastikku kasutada Eesti sadamate blokeerimiseks ja NATO liitlaste konvoide liikumise takistamiseks. Teoreetiliste halvimate sõjaliste stsenaariumide korral võidakse üritada Balti laevastikku kasutada Eesti sadamate osaliseks hõivamiseks, tulelöökideks Eesti territooriumile ja piiratud meredessandiks.

Kuigi Vene Balti laevastik on sõjaline jõud, millega tuleb arvestada, on selle sõjaline võimekus arvuliselt, tehniliselt ja geograafiliselt piiratud ning ei ole võrreldav samas piirkonnas paiknevate NATO ja Skandinaavia riikide võimekusega.

mitu 6. armee üksust. Samuti on plaanis Peterburi põhjaservas Ser-tolovos asuv õppekeskus formeerida tankivägede õppekeskuseks. Lähiaastatel võidakse Balti operatiivsuunal moodustada veel üks armeelennuväebrigaad ja üks luure- või eriüksuse brigaad.

Peale vägede arvu otsese suurendamise Balti operatiivsuunal kujutavad Eestile ohtu Kaliningradi ning Eesti ja Läti piiride lähedusse paigutatavad uued relvasüsteemid (Iskander, merel ja õhus baseeruvad tiibraketid jm), mille abil on võimalik Eesti oma liitlastest isoleerida ja rünnata liitlaste abi vastuvõtmise seisukohalt üliolulisi objekte. Rünnakud kriitilistele sihtmärkidele saavad Venemaa sõjalises planeerimises järjest suurema tähtsuse. Balti riikides võivad sellisteks sihtmärkideks olla näiteks NATO abivägede vastuvõtmiseks või teenindamiseks mõeldud taristuobjektid. Taktikalise tuumarelva kasutamine Eestis asuvate objektide või siin viibivate NATO üksuste vastu on siiski vähe tõenäoline.

Eesti julgeoleku seisukohalt on oluline ka kõik, mis toimub Kaliningradis ja Valgevenes. Venemaa ja Valgevene tihedal sõjalisel koostööl, mida demonstreeris hiljutine õppus „Liidukilp – 2015“ Pihkva ja Leningradi oblastis, on vahetu mõju Eesti julgeolekule. Silmas tuleb pidada ka Balti laevastiku tegevust, mida võidakse poliitilise olukorra pingestudes kasutada pikaajalise sõjalise heidutuse tekitamiseks ELi ja NATO lähinaabruses. Võimalik, et rahvusvahelise olukorra halvenedes tuuakse Kaliningradi oblastisse (ajutisi) lisavägesid. Samas, hoolimata Venemaa ametlikust retoorikast, ei ole Balti laevastik Vene sõjalaevastikule lähiaastatel esmatähtis, sest selles piirkonnas valitseb stabiilne julgeolekukeskkond.

Venemaa lähtub sõjalises planeerimises pikaajalistest eesmärkidest, seega ei saa ka NATO vastus sellele olla ajutise iseloomu ja lühiajalise mõjuga.

Vene tank T-90 testimas võimekust rahvusvahelise kaitsetööstuse foorumi „Armee – 2015“ raames Moskva lähedal Kubinkas

AFP

Venemaa agressioon Ukrainas

Kremlu kujutluspilt Venemaast kui globaalsest või vähemalt regionaalsest suurvõimust on veider segu nõukogude nostalgias, revanšiihalusest ning ajaloolisest müstitsismist bütsantsliku ja õigeuskliku pärandiga. Ilma kontrollita Ukraina kui õigeuskliku idaslaavi südamaa üle kaotaks see käsitus järjepidevusliku ning ajaloolise õigustuse. Sellisel, 21. sajandi mõistes iganenud õigustusel põhinebki Venemaa agressioon Ukraina vastu ja Krimmi annekteerimine.

17

Venemaa juhtkonna agressiivsus ohustab eelkõige neid riike, mille allutamise puütakse taastada ennast arvestatava jõukeskusena maailmas. Kremlu välispoliitiline mõtlemine lähtub veendumusest, et endise NSV Liidu alad kuuluvad Venemaa mõjusfääri. Seega peab Venemaa end poliitiliseks ja sõjaliseks garandiks, kes vastutab stabiilsuse eest iseäranis SRÜ ruumis ning teeb kõik endast oleneva, et ükski neist riikidest mõjualast ei väljuks. Kuna Venemaa juhtkond tunnetab teravalt oma nõrkust võrreldes Läänega, tõlgendatakse nende riikide läänesuunalist integratsiooni Vene mõjusfääri tungimisena ning seda puütakse takistada nii poliitiliselt, majanduslikult kui ka sõjaliselt. Sel eesmärgil on Moskva kultiveerinud nn külmutatud konflikte ning toetanud separatistlikke regioone oma huvisfääri kuuluvates riikides (nt Transnistria Moldovas, Mägi-Karabahh Aserbaidžaanis ning Abhaasia ja Lõuna-Osseetia Gruusias). Konflikte külmutamine on vahend, millega puütakse takistada „lähivälismaa“ riikide integreerumist läände ning võimaldab etendada rahuosbitaja ja tagaja rolli.

Venemaa ei saa olla veenev regionaalne jõud ilma kontrollita Ukraina üle. Seetõttu oli Ukraina pööre läände pärast president

Separatist Donetski lahingutegevuses

AFP

Viktor Janukovõtši kukutamist n-ö punase joone ületamine. Agressiooni Ukrainas alustati erioperatsiooniga Krimmis, kus baseeruvad Venemaa Musta mere laevastiku üksused toetasid eraldusmärkideta Vene eriuksuslasi poolsaare taristu ja sõjaväeosade hõivamisel. Krimmi annekteerimine läks sujuvalt, sest operatsioon oli aegsasti ette valmistatud, läbi harjutatud ning sihipäraselt teostatud. Donbassi operatsioon algatati samuti Vene eriuksuste osavõtul, kuid erinevalt Krimmist tahtis Venemaa Ida-Ukrainas toetuda laialdasele venemeelsusele, mida piirkonna elanikkonnalt eeldati. Valearvestus kohalike elanike venemeelsuse ja toetuse puhul, ning Ukraina hilinenud, kuid tasapisi siiski hoogu kogunud reaktsioon piiritles sõjalise konflikti väikesele osale Donetski ja Luganski oblastist.

Kohalike vähese toetuse tõttu pidi Venemaa konflikti jätkamiseks andma oluliselt suurema panuse, mis seisnes separatistidele relvastuse, moona, varustuse ning ennekõike isikkoosseisu saatmises Venemaalt. Konflikti sekkuti nii piiriülese kaudtule kui ka Vene regulaarvägede üksuste otsese tegutsemisega Ukraina territooriumil. Ühelt poolt deklareeris Kreml vajadust lahendada konflikt rahumeelselt, teisalt aga panustas konflikti jätkumisse, saates separatistidele sadu tanke, soomustransportööre, lahingumasinaid ja suurtükisüsteeme ning tuhandeid tonne moona, ja õpetades välja ning saates konfliktipiirkonda võitlema tuhandeid vabatahtlike ja regulaarväelasi. Konflikti jooksul on Venemaa avaldanud Ukrainale survet ka poliitiliste ja majanduslike meetmetega.

Ukraina tegid Vene agressioonile haavatavaks asjaolud, millest osa olnuks võimalik vältida või mille mõju vähendada. Konflikti alguses oli Ukraina halvatud, kuna Venemaa agressioon oli ootamatu, selle tõrjumiseks polnud tegevuskava. Bürookraatlik asjaajamine takistas kaitse planeerimist ja teostamist ning vabatahtlike kaasamist. Polnud ka poliitilist tahet otsustavalt reageerida, probleemid loodeti lahendada rahumeelselt. Olukorra tegi veel keerulisemaks Ukrainas kontrollimatult lohkav korrupsioon. Poliitilist võimu kasutati, nagu ka Venemaal, teatud huvigruppide majanduslike hüvede kindlustamiseks, mis omakorda soodustas klannismumist ja süvendas Ukraina majanduslikku sõltuvust Venemaast.

Ukraina sõjalises planeerimises ja relvajõudude rakendamisel komplitseeris olukorda relvajõudude pidev alarahastatus ning president Janukovõtši valitsemise ajal tehtud küsitava väärtusega reformid. Kuna Ukraina julgeolekuteenistused tegid Janukovõtši ajal palju ja kontrollimatult koostööd Vene

eriteenistustega, oli viimastel võimalik peaaegu piiramatult infiltreeruda Ukraina võimuvvertikaali ja sealt kaastöötajaid värvata. Venemaa agressiooni kergendas tõhusa valve ja kontrolli puudumine Venemaa–Ukraina piiril ning Vene relvajõudude baaside olemasolu Krimmis. Oluline on ka see, et Ukraina jaguneb keelekasutuse põhjal ukraina- ja venekeelseks osaks, mistõttu jaguneb elanikkond eri infoväljadesse. Niisamuti sõltus relvajõudude üksuste meelsus ja keelsus üksuse asukohast.

Ukraina olukord nii poliitilises, majanduslikus kui ka sõjalises mõttes püsib haavatav praeguse ni. 2016. aastal jätkab Venemaa Ukraina destabiliseerimist, kasutades selleks lahendamata konflikti Donbassis. Venemaa eesmärgiks jääb takistada Ukraina integreerumist läände ning sundida Ukrainat looma eriõigustega piirkondi, mille kaudu Venemaa saaks manipuleerida Ukraina otsustusprotsessiga. Kuna sõjalist lahendust konfliktile ükski selles osaleja ei taotle, on konflikt n-ö külmutatud seisus.

Kuigi Venemaa sõjaline tegevus Ukrainas Eestit mõjutab, vähendab vahetat sõjalist ohtu Eestile NATO heidutustegevus ja kaitse. Suurt osa asjaoludest, mis tegid Ukraina Venemaa agressioonile vastuvõtlikuks, Eesti puhul ei esine. Selliste ohtude vältimiseks on tähtis heidutus, kaitsekoostöö, valmisolek ning adekvaatne ja õigeaegne reageerimine, kuid samuti on oluline avatud, demokraatliku ühiskonna ja õigusriigi toimimine. Seetõttu ei saa Venemaa Eestit kui NATO ja EL-i liiget ohustada sel viisil, nagu ta ohustab Ukrainat.

Venemaa sisepoliitika

Vladimir Putini juhitud režiimil puuduvad ideed ja ka tahtmine Venemaad kaasajastada. Venemaa liidril ei ole pikale perspektiivile orienteeritud arengustrateegiat ning tema lähikonda iseloomustab suhtumine “valitseme, kuni elame”. Visionäärid ja mõjukad ideoloogid on presidendi bürokraatiaaparaadis (sh Presidendi Administratsioonis ja valitsuses) asendatud enamasti kuulekate ja korrumppeerunud käsutäitjatega. Hierarhias allpool olivad ei julge raporteerida probleemidest, anda infot ja hinnanguid, mis oleksid vastuolus juhi arusaamaga. Seega on tekkinud olukord, kus juhtkond langetab otsuseid (sh välis- ja julgeolekupoliitilisi), lähtudes valedest alustest. Sama käitumismuster kordub Vene riigiparaadi kõigil tasanditel.

Korruptiivne käitumine on Venemaa võimuladvikus normiks saanud – nii riigi tippjuhtkond kui ka Kremliiga seotud ärimehed

Suurt osa asjaoludest, mis muutsid Ukraina Venemaa agressioonile vastuvõtlikuks, Eestis ei esine. Selliste ohtude vältimiseks on tähtis heidutus, kaitsekoostöö ja valmisolek, kuid sama oluline on ka avatud, demokraatliku ühiskonna ja õigusriigi olemasolu ja toimimine.

Vladimir Putini üks olulisemaid usaldusisikuid Gennadi Timtšenko (vasakul) ja Arkadi Rotenberg, Kremli, juunis 2015. Mõlemad isikud on kantud USA sanktsioneeritud isikute nimekirja

ITAR-TASS

näevad riiki eelkõige isikliku rikastumise vahendina. Riigi võimaladvikus ja ärimaailmas on edukat karjääri teinud eelkõige sellised inimesed, kes on Vladimir Putiniga koos Peterburis töötanud või kellel on eriteenistuste taust. Näiteks on tuntud Vene äriees Arkadi Rotenberg tänu oma headele suhetele president Putiniga saanud enda hallata raskeveokite elektroonilise maksumissüsteemi, mille kaudu ta teenib aastas umbes 70–80 miljonit eurot. Rotenberg, nagu ka Putini usaldusisik Gennadi Timtšenko, tutvus Putiniga Peterburis, kui viimane töötas sealsetes linnavalitsuses. Peale selle on Rotenbergil ja Putinil ühine huviala – juudo. Venemaa Föderatsiooni Julgeolekunõukogu sekretär Nikolai Patrušev ja Presidendi Administratsiooni ülem Sergei Ivanov on samuti saanud oma töökohad tänu eriteenistuste taustale – Putin, Patrušev ja Ivanov teenisid koos Föderalses Julgeolekuteenistuses (FSB-s).

Vene ühiskonda üritab Kreml koondada Läänele vastandumise ja välisvaenlase kuvandi loomisega. Elanikele kinnitatakse, et raskused on ajutised ning need tuleb ära kannatada.

Sisepoliitilisi probleeme katsutakse tagaplaanile suruda poliit-tehnoloogiliste manipulatsioonide abil. President Putin üritab oma rahvale sisendada, et raskused on ajutised ja need tuleb lihtsalt ära kannatada. Venemaa ühiskonda proovitakse koondada vastandudes Läänele, luues välisvaenlase kuvandit ning püüdes taastada nõukogudeaegset mõjuvõimu. Seetõttu otsibki Kreml oma maailmavaatele tuge NSV Liidu aegsest riigi ülesehitusest, kust võetakse üle nii partei- kui ka rahvuspoliitika põhimõtteid. Eriti noorsoo mõjutamisel ja kasvatamisel üritatakse kasutada nõukogudeaegset atribuutikat.

Rahva konsolideerimine Läänele vastandumise, välisvaenlase kuvandi ja ümbritsevate ohtude abil on oluline võimuringkondade

edu kindlustamiseks 2016. aasta parlamendivalimistel. Majandus- surutise ja eesootavate parlamendivalimiste tõttu tuleb 2016. aasta Venemaa juhtkonnale keeruline. Olukorra leevenemist oodatakse umbes kahe aasta pärast, eeldades, et lääneriigid loobuvad vähemalt osaliselt sanktsioonidest ja nafta hind tõuseb taas. Lisaks parlamendivalimistele ootavad Venemaad 2018. aastal ees presidendivalimised. Selleks ajaks on Kreml seadnud eesmärgiks saada kogu ajakirjandus täielikult oma kontrolli alla, sealhulgas sotsiaalmeedia olulised kirjutajad.

Vaba ajakirjandust Venemaal ei eksisteeri, ajakirjandust kontrollivad Kremlile lojaalsed ärimehed. Telemeedia on täielikult võimude kontrolli all, kusjuures peatoimetajaid instrueeritakse iga nädal – neile antakse Presidendi Administratsioonist teemad ja märksõnad, mida eeloleval nädalal kajastada. Samuti on raadio ja trükimeedia suuremalt jaolt võimude kontrolli all. Kõige vähem kontrollitud on internet, kuid ka selle mõjutamiseks astub Kreml järjest uusi samme. 2015. aastal hakkasid Venemaal kehtima kaks seadusemuudatust, mis mõjutavad äritegevust internetis ja suurendavad võimude võimalusi mõjutada internetifirmade tegevust. Seadus lubab sulgeda internetilehed, mis levitavad piraattarkvara, ja kohustab internetifirmasid hoidma isikuandmeid Venemaa serverites. Sotsiaalmeedia mõjutamiseks kasutab Kreml juba mitu aastat tasuta kommenteerijaid (nn trolle). 2014. aastal võttis Riigiduum vastu seaduse, mis kohustab ennast registreerima blogijaid, kelle kodulehel on üle 3000 lugeja. Niimoodi võrdsustati populaarsed blogijad meediaväljaannetega, koos kõigi sellest tulenevate nõuete ja kohustustega, saavutades juba eos kontrolli populaarsete, liberaalse maailmavaatega või riigivõimu suhtes kriitiliste arvamusi liidrite üle.

Meediat hoitakse kontrolli all selleks, et iga vastuhakk likvideerida juba rohujuure tasandil, et ei tekiks mingitki võimalust „Maidaniks“. Võimupööre Ukrainas süvendas Kremlis hirmu, et kui ühiskonnas toimuvat ei õnnestu suunata ega mõjutada, juhtub Moskvast sama, mis Kiievis. President Putini ja tema administratsiooni käitumise määrab paljuski hirm sotsiaalsete rahutuste ees, mis võivad kaasa tuua võimupöörde. Seda hirmu võimendab veelgi Venemaa juhtkonna veendumus, et USA teeb kõik Putini võimult kõrvaldamiseks.

Organiseerunud opositsiooni Venemaal ei ole, kui mitte arvestada Kremlil loodud pseudoopositsiooni, kuhu kuuluvad nt Vladimir Žirinovski juhitud Liberaaldemokraatlik Partei ning partei Öiglane Venemaa, kes on aidanud Kremlil rahva rahulolematust

kanaliseerida. Vaba meedia ja sõnavabaduse puudumise ning kontrollitud sisepoliitika tõttu väljendatakse opositsioonimeeleolusid enamasti varjatult internetis, mitte tänaval, mistõttu on funktsioneerival opositsioonil raske kanda kinnitada. Venemaal on küll arvukalt parteisid ja liikumisi, kuid igapäev neist on oma eesmärgid. Opositsiooni lõhenemist võimendas ka Vene ühiskonna ulatuslik toetus Krimmi annekteerimisele.

Kuigi riigi juhtkond astub usinasti samme opositsiooni tekkimise ja rahutuste välistamiseks, ei ole president Putin ja tema lähikond suutnud leida lahendust Tšetšeenia ja Põhja-Kaukaasia jaoks. Sotsiaalseid pingeid selles regioonis üritatakse leevendada, jagades raha Põhja-Kaukaasia vabariikide eliidile ehk klannidele, ja sisevägede vägivallaga, mille tulipunktiks on Dagestan.

Kreml eeldas, et Tšetšeenia Vabariigi juht Ramzan Kadõrov võtab kogu regiooni täieliku kontrolli alla. Kadõrov ei ole aga seda eesmärki saavutanud ning on Vene jõuametkondi ärritanud oma aktiivsusega – nimelt on Põhja Kaukaasia talle kitsaks jäänud ning ta pürib ülevenemaalise tähtsusega poliitikuks. Hirmust rahutuste ees ja parema alternatiivi puudumisel ei ole Venemaa keskvoim Ramzan Kadõrovit senini võimult kõrvaldanud.

Majandus

Venemaa majandus on sattunud kriisi, mille peamiseks põhjuseks on suur sõltuvus toorainete ekspordist, vahav korruptsioon ning majandusreformide aeglane kulg. Neid tegureid on süvendanud Venemaa välispoliitiline agressiivsus ning selle ohjeldamiseks kehtestatud majandussanktsioonid, mis on kaasa toonud kapitali suure väljavoolu Venemaalt ning majandusinvesteeringute kahanemise. Majanduskriisist väljumiseks ei piisa Venemaal ainuüksi sanktsioonide tühistamisest ja kõrgeft nafta hinnast, selleks on tarvis ka laialdasi majandusreforme. Monomajandusega kaasnevaid riske vähendavate reformide elluviimiseks puudub aga Moskval poliitiline tahe. Majandusreformid, mis tooksid kaasa rahva rahulolematuse, vastanduksid otseselt president Putini kultiveeritud kuvandile Venemaast kui majanduslikult tugevast ja sõltumatust riigist.

Majanduslangus ning nafta- ja gaasitulu vähenemine on tekitanud suuri raskusi Venemaa föderaalelarve ja regioonide²

Majanduskriisist väljumiseks ei piisaks Euroopa ja USA kehtestatud sanktsioonide tühistamisest ja kõrgeft nafta hinnast, kriisist väljumiseks tuleks teha laialdasi majandusreforme.

2 Venemaa jaguneb 83 föderatsioonisubjektiks (Venemaa ise peab Krimmi ja Sevastopolit 84. ja 85. föderatsioonisubjektiks), milleks on oblastid, kraid, vabariigid, autonoomsed oblastid ja autonoomsed piirkonnad ning föderatsioonisubjekti

Brenti alushinna võrdlus Venemaa SKP kasvuga.

Trading Economics

eelarvete täitmisel. Lääne finantsturgude suletuse tõttu on Venemaa võtnud riigieelarve defitsiidi katteks kasutusele reservid, mida koguti siis, kui nafta hind püsis kõrgel. Venemaa rahandusministeeriumi arvestuste kohaselt võib aga valitsuse reservfond senise eelarvepoliitika jätkudes ja naftahinna madalal püsides ammenduda juba kahe aasta pärast. Alates 2018. aastast kujuneb eelarvedefitsiidi rahastamise peamiseks allikaks ilmselt siseriiklik võlakirjaturg.

Vene rubla kursi järsk langus on põhjustanud kiire inflatsiooni, mis vähendab elanike reaalseid sissetulekuid ning pärsib sisenõudlust. 2015. aasta prognoositud majanduslangus Venemaal oli 4%. Tõenäoliselt ei ole ka 2016. aastal eeldusi majanduskasvuks, kuna investeeringute taastumist või elanike reaalsissetulekute suurenemist ei ole ette näha. Venemaa keskpangal õnnestus pärast 2014/2015. aastavahetuse valuutakriisi stabiliseerida Venemaa rahaturgu suuremahuliste sekkumisostude ja juhtivatele kommertspankadele antud abilaenudega. Kuigi rubla ujuvkursi poliitika on aidanud keskpangal vältida valuutareservide langust allapoole keskpanga nõutud taset ning Venemaa finantskeskkond on sellega enam-vähem kohanenud, ei ole see kaasa toonud Venemaa ekspordi kasvu. Rubla kurss juhtivate valuutade suhtes kõigub endiselt kõvasti, olles tugevalt mõjutatud naftahindadest. Rubla kiire odavnemine hoiab inflatsioonitaset kõrgel ning pidurdab investorite aktiivsust. Keskpanga valuutavaru kahanes 2015. aasta jooksul 386 miljardilt dollarilt 364 miljardi dollarini, kuid selle maht on piisav, et reageerida suurematele turukõikumistele.

staatustes föderalsed linnad Moskva ja Peterburi (ja Venemaa käsituses ka Sevastopol). Käesolevas tekstis on mõistet „regioon“ kasutatud föderatsioonisubjekti sünonüümuna.

Pikemas perspektiivis avaldab nafta, gaasi ja teiste maavarade ekspordilt teenitud tulu vähenemine Venemaa majandusele üha tugevamat survet ning tõstab teravalt päevakorda vajaduse teha reforme, mille tulemusel suureneks majanduse konkurentsivõime. Halvenev demograafiline olukord nõuab kiireid reforme sotsiaalsüsteemis, mille jätkusuutmatust on kujunemas pikaajalise eelarvedefitsiidi peamine allikaks. Venemaa demograafilise arengu märksõnadeks järgmisel kümnendil on jätkuv tööealise elanikkonna vähenemine ning vanemaealiste arvu ja osakaalu suurenemine. Kui 2015. aastal moodustasid 20–59 aasta vanused inimesed Venemaa rahvastikust 60%, siis aastaks 2025 on nende osakaal vähenenud 52%-ni, 60-aastaste ja vanemate osakaal kasvab samal ajal 20%-lt 24%-ni.³ Prognoosi järgi väheneb 2025. aastaks ka Venemaa elanike üldarv hinnanguliselt rohkem kui kahe miljoni võrra, samas 20–59 aasta vanuste inimeste arv väheneb ligikaudu 12–13 miljoni võrra. Selline suundumus tekitab probleeme, kuna tööealise elanikkonna vähenemine soodustab sisserände kasvu. Juba praegu on immigrandidel – nii legaalsel kui ka illegaalsel – märkimisväärne roll Venemaa tööjoturul. Suure tööeasusega püsivad olulise rändetagamata rollis Kesk-Aasia riigid, mis põhjustab moslemi kultuuritaustaga rahvastiku osakaalu suurenemise Venemaal.

Sisemisi reforme on Venemaa valitsus pidevalt edasi lükanud, eelistades panustada geopoliitilistele ambitsioonidele ja sõjaliste kulutuste suurendamisele. Majanduse tuleviku seisukohalt oleks esmatähtis suurendada kulutusi haridusele, innovatsioonile ja tervishoiule, kuid Venemaa 2016. aasta föderaalearve näitab hoopis vastupidist tendentsi – eraldised tervishoiule vähenevad 10,7% ning haridusele 8%. Venemaa valitsus on majanduse arendamise ja rahva elujärje tõstmise asemel valinud sõjalise võimsuse suurendamise tee – Venemaa kaitse-eelarve moodustas 2015. aastal vähemalt 4,2% riigi SKP-st.

Viimastel aastatel on regioonide eelarvedefitsiit ja koos sellega ka võlad kiiresti suurenenud. Eelarvedefitsiidi suurem kasv algas 2013. aastal, kui enamiku regioonide tulud vähenesid, kuid kulutused jäid valdavalt endiseks. Selle olukorra on paljuski tinginud keskvalitsuse poliitika, mis sundis regioone kulutusi suurendama, hoolimata kahanevatest tuludest. Uue presidendi aja alguses, 2012. aasta mais allkirjastas Vladimir Putin ukaasid, mis lubasid palgatõusu avalikus sektoris ja sotsiaalkulutuste suurenemist. Nende ukaaside ellurakendamine suurendas

3 Allikas ja arvutusalus: UN Population Division, World Population Prospects, the 2015 revision; <http://esa.un.org/unpd/wpp/DataQuery/>

oluliselt regioonide kulutusi, samas kui föderaalised rahaeraldised regioonidele hakkasid 2012. aastast langema. 2015. aasta alguseks oli regioonide koguvõlg 2,09 triljonit rubla, seejuures regioonide ja omavalitsuste võlg kokku 2,4 triljonit rubla.⁴ Sellest 1,1 triljonit rubla olid võlad pankadele.

Energiajulgeolek

Venemaa rakendab oma välispoliitiliste eesmärkide saavutamiseks traditsiooniliselt majanduslikke hoobasid, üritades suurendada oma mõjujõudu SRÜ ruumis ning kasutada EL-i riike oma huvides. Sama poliitikat jätkas Moskva aktiivselt ka pärast Ukrainas kriisi puhkemist, lootes EL-i sanktsiooniderežiimi leevendamisele. Kremli jõulisest deklaratsioonist hoolimata ei ole toimunud „majanduskoostöö ümberorienteerimist itta“ ning EL on Venemaa tooraineespordis endiselt kõige olulisem turg. Seetõttu jätkab Moskva pingutusi, et realiseerida Gazpromi suurprojekte maagaasi ekspordi suurendamiseks Euroopasse.

Äsja alustatud torujuhtmeteprojekt Nord Stream-2, mida rajatakse hoolimata retoorikast ennekõike poliitilistel kaalutlustel ning üksikute huvigruppide omakasu silmas pidades, on järjekordne näide sellest, kuidas Venemaa manipuleerib energiavajadusega Euroopas.

Nord Stream-2 kaudu üritab Moskva muu hulgas tekitada vastuolusid EL-is ning vähendada Ukrainat läbiva gaasi mahtu. Ei ole juhus, et nii torude valmimise kui ka Ukraina ja Venemaa gaasilepingute aegumise tähtaeg on 2019. aastal. Gaasitransiidid ümberorienteerumine muudab Kesk- ja Ida-Euroopa vastuvõtlikumaks Venemaa energiamanipulatsioonidele, sest uus gaasitrass vähendaks Kesk- ja Ida-Euroopasse jõudva gaasi hulka. Tõenäosus, et Venemaa Nord Stream-2 abil Ukraina maagaasitransiidist täielikult välja löikab, on väike – seda on Venemaal vaja kas või Transnistria varustamiseks. Kuid Ukrainat läbiva gaasi vähenemine tooks Ukraina majandusele kaasa märgatavaid tagasilööke, vähendades gaasitransiidist saadavat tulu märkimisväärselt.

Nagu teiste Venemaa jaoks strateegiliselt tähtsate projektide puhul, nii on Putin ka sellesse torujuhtmeteprojekti kaasanud endale lähedased isikud. Nord Stream-1 ja ka Nord Stream-2 projekti haldava ettevõtte tegevjuht on Putini kauaaegne sõber ja usaldusisik Matthias Warnig. Nende sõprus sai alguse 1980.

Moskva kasutab Gazpromi suurprojekte oma mõjuvõimu suurendamiseks Euroopas.

⁴ VF Rahandusministeeriumi andmed, http://info.minfin.ru/debt_subj.php

*Matthias Warnig
(esiplaanil vasakul)
ja Gerhard Schröder
(paremal) tervitamas
2014. aastal Peterburis
Schröderi sünnipäeva-
peole saabunud Vladimir
Putinit*

AFP

aastatel Saksamaal, kui üks töötas KGB-s ja teine Stasis. See sõprus süvenes 1993. aastal, kui Warnig korraldas Saksamaal arstiabi Putini abikaasale Ljudmilla Putinale, kes oli raskesse õnnetusse sattunud. Väidetavalt ei ole Putin seda heategu unustanud ning on Warnigile selle eest heldelt tasunud. Warnigi karjäär sai hoo sisse Putini esimesel ametiajal presidendina, ning nüüdseks on ta tõusnud mitme strateegiliselt tähtsa Vene ettevõtte (nt Rusal, Rosneft, Transneft ja VTB pank) direktorite nõukogu liikmeks.

Venemaa välispoliitikas mängivad tähtsat rolli ka tuumaenergiakontserni Rosatom koostööprojektid välisriikides. Kreml teab, et tõenäosus tuumaenergeetika sektoris sanktsioone rakendada on väike, kuna mitu EL-i riiki ja ka teised lääneriigid on Vene aatomienergeetika sektoriga tugevalt seotud (nt aatomienergia jaamade opereerimine, tuumkütusega varustamine või uraaniga

kauplemine). Seega pakub tuumaenergeetika Kremlile väärtuslikku alternatiivi, kuidas riigi välispoliitikas eesmärke saavutada. Näiteks seob Rosatom aatomielektrijaamade rajamisel tellijad lepingutega pikaks ajaks, tavaliselt umbes 80 aastaks. Rosatom on kergekäeliselt kuulutanud, et 2030. aastaks opereerib ta 30 rahvusvahelist aatomielektrijaama.

Terrorism

Terrorirühmituse Islamiriik (Daesh) esilekerkimine

Praegune islamiterrorismi laine on seninähtutest kõige laiahaardelisem ja ohtlikum. See on seotud religioosse radikaliseerumise ning sellest tulenevate konfliktide (sunnitide–šiiitide vastasseis) levikuga maailmas.⁵

Praegune islamiterrorismi laine maailmas on seninähtutest kõige laiahaardelisem ja ohtlikum.

Al-Qaidast ja selle sõsarorganisatsioonidest tuleneva ohu kõrvale astus aastail 2014–2015 jõuliselt terrorirühmituse Daesh läänesuunaline mõjutus-, propaganda- ja värbamistegevus. Daesh, erinevalt tema eelkäijast – al-Qaidast Iraagis (AQI), ei ole klassikalises mõttes paramilitaarne või terroriorganisatsioon, vaid pigem hübriid terroriorganisatsioonist ja vabaühendusest (inglise keeles *non-governmental organization*; NGO). Daeshi peamine eesmärk on kalifaadi rajamine ja see läbi globaalne domineerimine islamikogukonnas. Esialgu tahab Daesh hõlmata kalifaadi alla Süüria ja Iraagi territooriumi, kuid eesmärk on laiendada seda pideva sõjaga, mis koosneb nii konventsionaalsetest sõjalistest operatsioonidest kui ka paramilitaarsest tegevusest, sh terroriaktidest.

Daesh, mille eesmärk on kalifaadi rajamine, ei ole klassikalises mõttes terroriorganisatsioon, vaid hübriid terroriorganisatsioonist ja vabaühendusest.

5 Sunnitide–šiiitide lõhe ulatub islami algusaegadesse, kui prohvet Muhamedi surma järel 7. sajandil kerkis küsimus, kellest saab tema järglasena uus kaliif. Järgneva enam kui 1300 aasta jooksul on sunnitide–šiiitide suhetes olnud tõuse ja mõõnu, kuid kahe usuvoolu lõplikku leppimist ei ole saanud. Vastupidi, 20. sajandi lõpul ja 21. sajandi algul on sunnitide–šiiitide konflikt olnud eriti aktuaalne. Sunniidi ja šiiidi kogukondade ja riikidevaheliste suhete teravnemise põhjuseks on olnud radikaalsete õpetlaste ja liikumiste jõuline esiletõus mõlemas usuvoos. Üks tähtsamaid momente seejuures oli 1979. aasta Iraani šiiitlik islamirevolutsioon, mille järel sunniitlikud riigid eesotsas Saudi Araabiaga tundsid ennast ohustatuna.

Esimene avalik teadaanne Daeshi⁶ kohta tuli Abu Bakr al-Baghda-dilt 08.04.2013, kui ta audiosõnumis teatas AQI ja Jabhat al-Nousra (JaN) ühinemisest ja nende asemel uue rühmituse (ISIL) tekkest. Paar päeva hiljem teatas aga JaN-i liider Abu Muhammad al-Joulani radikaalsetele islamistlikele veebilehekülgedele postitatud audiosõnumis, et JaN on vandunud truudust hoopis al-Qaida liidri-le Ayman al-Zawahirile, ning eitas väiteid ühinemisest AQI-ga.

JaN-i asutajaks oli küll AQI, kuid kui Süüriast sai kõige tähtsam džihaadi võitlustander, siis tõusis ka rühmituse tähtsus ja enesehinnang. Organisatsioon oli pälvinud al-Qaidalt suurt tähelepanu, mis muu hulgas väljendus al-Qaida juhtkonna liikmete saabumises Süüriasse. Selleks, et vältida JaN-i „kaaperdamist“ al-Qaida poolt, tegigi al-Baghdadi avalduse, milles teatas kahe organisatsiooni ühinemisest. JaN-i juhtkonnale tundus aga atraktiivsem olla seotud otse al-Qaidaga.

JaN-i autonoomia kohta võttis 2013. aastal sõna ka al-Qaida liider al-Zawahiri, kes väitis, et see rühmitus ei kuulu ISIL-isse, vaid on al-Qaida sõsarorganisatsioon. Al-Zawahiri käskis ISIL-il laiali minna ja naasta Iraaki, ehk teisisõnu muutuda taas AQI-ks. ISIL eiras seda käsku ning teatas, et ei kavatse kompromissile minna ja alla anda. Hoolimata tülidest võimuladvikutes tegid JaN-i ja Daeshi võitlejad Süürias kohalikul tasandil endiselt koostööd.

Samal ajal kurtsid teised Bashar al-Assadi režiimi vastu võitlevad islamistlikud grupeeringud, et Daesh on rohkem huvitatud oma emiraadi rajamisest Põhja-Süüriasse kui võitlemisest al-Assadi režiimiga. 2013. aasta teisel poolel hakkaski Daesh kehtestama šariaadiseadusi sel ajal tema kontrolli all olnud linnades – Raqqa ja Azazas. 2013. aasta oktoobris-novembris kerkisid pinged Daeshi ja teiste Bashar al-Assadi režiimiga võitlevate grupeeringute vahel juba avalikuks lahingutegevuseks.

2014. aasta juunis alustas Daesh Iraagis koos kohalike sunniidi hõimudega ja Saddam Husseiniga aegse armee ohvitseridega pealetungi, mille käigus haaras Daesh oma kontrolli alla märkimisväärse osa Põhja- ja Lääne-Iraagist, saades enda valdusse naftavälju ja naftatootmisega seotud taristuobjekte. Samuti sai Daesh enda käsutusse suuri rahasummasid, aga ka sõjaväearustust ja relvi.

6 Algselt oli rühmituse nimeks Iraagi ja Levandi Islamiriik (ISIL), kuid edu harjal kuulutas 29.06.2014 ISIL välja kalifaadi ja muutis oma nime Islamiriigiks (IS). Lääneriigid hakkasid kasutama rühmituse araabiakeelsest nimest Dawlat al-Islamiyah f'al-Iraq w Belaad al-Sham tulenevat lühendit Daesh.

Kalifaadi loomiseks ja selle territooriumi kontrolli all hoidmiseks on Daeshil vaja suurendada oma isikkoosseisu, milles ülioluline roll on inimeste värbamisel teistest riikidest. Seda silmas pidades näitab Daesh oma propagandas välisvõitlejate osakaalu tege-likust suuremana, et võimalikult tõhusalt levitada oma sõnumit kogu maailmas. Viimast kergendab oluliselt asjaolu, et Daesh on

KES ON KALIIF IBRAHIM EHK ABU BAKR AL-BAGHDADI?

AFP

Nimi: Ibrahim Awwadty Ibrahim Ali al-Badri al-Samarrai
(يئارم اسلا يردنبل ايلع ميهارب ا داوع ميهاربا)

Sünniaasta: 1971

Aliased: Abu Du'a, Abu Bakr al-Baghdad, 'Awwad Ibrahim 'Ali al-Badri al-Samarrai', Ibrahim 'Awad Ibrahim al-Badri al Samarrai, Abu Duaa', Dr. Ibrahim

Nn Islamiriigi liider Abu Bakr al-Baghdadi õppis enne Ameerika Ühendriikide invasiooni Iraaki 2003. aastal islami teoloogiat Bagdadis, keskendudes islami kultuurile, ajaloolle ja šariaadiseadustele. Õpingute tulemusena omandas al-Baghdadi doktorikraadi. Koos mõttekaaslastega asutas ta samal aastal vastupanugrupi Jaish al-Sunna, mis 2006. aastal ühines al-Qaidaga Iraagis (AQI). 2004. aasta veebruaris vahistas USA sõjavägi Al-Baghdadi Iraagis, kuid ta vabastati sama aasta detsembris Camp Buccast, kuna teda peeti ohutuks.

2010. aastal, pärast AQI liidrite Abu Omar al-Baghdadi ja Abu Hamza al-Muhajeri surma, võttis Abu Bakr al-Baghdadi AQI juhtimise üle. 2013. aastal kuulutas ta end ISIL-i liidriks ning 2014. aastal nn Islamiriigi loomisega nimetas end ümber kaliif Ibrahimiks.

Al-Baghdadi on alates 2011. aastast ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1989 (2011) alusel lisatud al-Qaidaga seotud sanktsioneeritud isikute nimekirja; ühtlasi on USA kuulutanud al-Baghdadi tagaotsitavaks terrorismi levitamise tõttu.

islamiradikaalide hulgas väga populaarne tänu sellele, et tal õnnestus haarata oma kontrolli alla terveid piirkondi nii Iraagis kui ka Süürias, s.o 7.–13. sajandil eksisteerinud islamiriigi ehk kalifaadi tuumikaladel. Al-Qaida on oma eksisteerimise jooksul suutnud küll korda saata tähelepanuväärseid terrorirünnakuid, kuid ajaloolise kalifaadi taastamisele need vastukaalu ei paku.

31

Kalifaadi väljakuulutamise mõju üleilmsele džihadiliikumisele

Viimased kaks aastat on kestnud võimuvõitlus al-Qaida ja Daeshi vahel liidrirolli pärast üleilmses džihadiliikumises. Veebruaris 2014 teatas al-Qaida ametlik meediaorganisatsioon as-Sahab, et al-Qaida ei ole ISIL-iga seotud, kuna selle organisatsiooni loomisest neid ei informeeritud. Veelgi enam, al-Qaida ei olnud avalduse kohaselt ISIL-i loomisega rahul ja käskis sellel laiali minna, ning rõhutas, et ei vastuta ISIL-i tegevuse eest.

Juunis 2014 kuulutas Daesh aga välja kalifaadi ja kutsus kõiki džihadistlikke organisatsioone Lähis-Idas vanduma truudust

Daeshi õnnestunud katse haarata oma kontrolli alla terveid piirkondi 7.–13. sajandil eksisteerinud kalifaadi tuumikaladel, on aidanud grupil võita populaarsust islamiradikaalide hulgas.

TERRORIRÜNNAKUD PARIISIS

Mis? 13.11.2015 toimusid Pariisi 10. ja 11. linnajaos ning eeslinnas Saint-Denis' asuva jalgpallistaadioni lähistel 8 terroristi sooritatud rünnakud, mille tagajärjel hukkus 129 ning sai haavata 352 inimest. Vastutuse rünnakute eest võttis 14.11.2015 terrorirühmitus Daesh. Tegemist oli Euroopas senini suurima Daeshi võrgustiku poolt koordineeritud ja ettevalmistatud rünnakuga, mille käigus leidsid relvade kõrval esimest korda kasutust enesetapuvööd.

Miks on see oluline? Senisest enam välis- ja infooperatsioonidele pühendunud terrorirühmitus Daesh kutsus 14.11.2015 tehtud avalduses võitlejaid üles jätkama rünnakuid Daeshi vastasesse koalitsiooni kuuluvate riikide vastu. Daesh on muutnud taktikat ning võitlejate Süürias meelitamise asemel on hakatud Süüria sõja kogemusega välisvõitlejaid saatma tagasi Euroopasse rünnakuid korraldama. 2015. aastal toimunud varasemates terroriaktides kasutati ründajatena pigem nn üksikuid hunte, kellel puudus Süüria sõja kogemus. Pariisi rünnakud aga näitasid, et Süüriast juhitud operatsiooni täideviijateks olid Euroopa riikide kodanikest džihadistid, kes kuulusid organiseeritud võrgustikku ja kes kasutasid Süüriast Euroopasse naasmiseks valeidentiteeti. Daeshi eesmärk oli demonstreerida oma operatsioonilist võimekust Euroopas, selleks et motiveerida uusi vabatahtlikke uutele aktsioonidele.

***Kalifaadi
väljakuulutamine
on pannud
džihadistlikud
organisatsioonid
dilemma ette –
kellele truudust
vanduda?***

Islamiriigile. Kalifaadi väljakuulutamine on seadnud Lähis-Ida džihadistlikud organisatsioonid, aga ka al-Qaida sõsarorganisatsioonid dilemma ette, kas vanduda truudust Daeshile või tunnustada globaalse džihaadiliikumise liidrina endiselt al-Qaidat. Senini on al-Qaida sõsarorganisatsioonid talle lojaalseks jäänud. Samas meeldivad paljudele globaalse džihaadi ideoloogia järgijatele Daeshi sõjalised saavutused Iraagis ja Süürias ning Daeshi visioon ülemaailmsest Islamiriigist, mis pakub tõsist konkurentsi al-Qaida juhtrollile. Ei saa välistada, et al-Qaida ja Daeshi omavaheline võimuvõitlus leiab muu hulgas väljenduse katsetes teineteist üle trumbata terrorirünnakute korraldamises.

Terrorismioht Euroopas ja Eestis

Terroristid on kasutanud küberruumi väga edukalt ja laiahaardeliselt oma ideoloogia levitamiseks, omavaheliseks suhtlemiseks ja tegevuse reklaamimiseks. Džihadistidel on interneti abil võimalik inimesteni jõuda väga kiiresti ja ilma geograafiliste piiranguteta. Daeshi propagandat on saatnud edu isegi sellistes riikides, kus traditsiooniliselt islamiäärmuslusega probleeme ei ole olnud. Globaalse džihaadi toetajate hulgast üritatakse värvata uusi võitlejaid või innustada inimesi tegutsema oma kodumaal nn üksikute huntidena⁷, kes oma tegevusega hirmu külvaks. Euroopa riikide julgeolekustruktuuridele tundmatute noorema põlvkonna radikaalidega proovitakse aina intensiivsemalt sidemeid luua ning üha enam panustatakse neile mõjutustegevuses. Olukorda raskendab asjaolu, et Euroopa vabatahtlike välisvõitlejate radikaliseerumisprotsess lüheneb pidevalt, ning et radikaliseerumist soodustavad võrgustikud laienevad ja hargnevad usukeskuste asemel sotsiaalmeediasse.

Tõhusa värbamise on taganud hästi toimiv propagandastrateegia. Daesh on andnud igale liikmele võimaluse olla potentsiaalne värbaja, oma propagandavõrgustiku arendaja ning peamiselt sotsiaalmeedia kaudu levitatava sõnumi kandja, mis kirjeldab läänevastast järjepidevat sõjalist edu ning ülistab elu Islamikalifaadis. Euroopast Süüriasse suundujate profiil on väga lai. Tegemist ei ole

7 Nn üksik hunt on isik, kes ei ole saanud terroriorganisatsioonilt otseselt väljaõpetega korraldust rünnaku sooritamiseks, vaid on inspireeritud terroristliku organisatsiooni üleskutsesest konkreetses riigis või konkreetse sihtmärgi vastu terrorirünnakuid korraldada. Üksik hunt on enamasti omapäi radikaliseerunud ja julgeolekuasutustele tundmatu, mistõttu on teda äärmiselt raske avastada, enne kui ta on rünnaku sooritanud.

ainult õnnetute, harimata, vaesuse või integratsiooniprobleemide käes kannatavate muslimitega. Nende seas on nii abielus kui ka vallalisi, nii madala kui ka kõrge haridustasemega ja ka sotsiaalse kogemusega ning kriminaalkorras karistatud isikuid. Kuid on ka alaealisi võitlejaid, noori naisi, pensionäre. Radikaliseerumist põhjustavad enamasti mitte usk islamisse, millesse tegelikult ei süüvita ja mida ei tunta, vaid pigem eraelulised probleemid, isiklikud sidemed, soov alustada uut, seiklusrikast elu, kogeda sõda, sooritada terrorirünnak, surra märtrina.

Süüria konfliktist on suundunud osa võtma hinnanguliselt 30 000 vabatahtlikku välisvõitlejat üle maailma, neist vähemalt 6500 pärineb Euroopast – peamiselt Prantsusmaalt, Suurbritanniast, Saksamaalt ja Belgiast, ning järjest rohkem ka Põhja-Euroopast. Enamik Euroopa vabatahtlikest on liitunud Daeshiga, mida soodustab Süüria ja Iraagi suhteline geograafiline lähedus Euroopale. Kuigi Euroopast Süüriasse suunduvate vabatahtlike välisvõitlejate arv suureneb endiselt, on kasvutempo 2014. aastaga võrreldes langenud.

Senini ei ole näha, et laheneksid relvastatud konfliktid Lähis-Idas ja Aafrikas, mis soodustavad religioosse ekstremismi levikut, s.h Euroopasse. Ekstremistide naasmine Euroopasse ning Daeshi ulatuslik ja tulemuslik lääneriikide-vastane, „üksikuid hunte“ rünnakutele õhutav mõjutustegevus kujutab endast seetõttu ka edaspidi tõsist ohtu Euroopa riikide julgeolekule.

Daeshi ajakirja Dabiq 11. number kutsub artiklis „Al-Ahzābi lahingust koalitsioonide sõjani“ võitlejaid ründama operatsioonis

Radikaliseerumist põhjustavad enamasti mitte usk islamisse, vaid pigem probleemid isiklikus elus, soov alustada uut, seiklusrikast elu, kogeda sõda, sooritada terrorirünnak, surra märtrina.

DABIQ 11

FROM THE BATTLE OF AL-AHZAB TO THE WAR OF COALITIONS

Al-Ahzābi lahingust koalitsioonide sõjani

The Crusader Coalition

Although the coalition might appear new, it is mentioned in "Dabiq" as what was known as "Operation Breaking Barriers." It is quickly equated to the Prophetism of the House of Al-Bayt, the House of Ibrahim, and the Covenant of "Dabiq." The coalition then launched a second campaign known as "Operation King Ibrahim." This was followed by a third campaign known as "Operation Unknown Barriers" launched in "Dabiq" as both Iraq and Syria against the Islamic State. These three various campaigns were successful in promoting the model of the Khalifa and its conduct on its expansion. Baraq is now the Khalifa that resulted with Islamic states, a result of a unified and just and best.

The new coalition includes the best and best - "Operation Unknown Barriers" - which includes the following countries and entities:

Algeria, the Arab League, Australia, Austria, Bahrain, Belgium, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Canada, Denmark, Germany, Great Britain, Greece, Egypt, Georgia, Hungary, Iraq, Ireland, Jordan, Kuwait, Lebanon, Lithuania, Luxembourg, Macedonia, Maldives, Malawi, Malaysia, Mauritania, Mexico, Morocco, New Zealand, Norway, Oman, Pakistan, Panama, Paraguay, Peru, Philippines, Poland, Portugal, Romania, Saudi Arabia, Serbia, Singapore, Slovakia, Slovenia, South Africa, South Korea, Spain, Sweden, Switzerland, Taiwan, Thailand, Turkey, Ukraine, United Arab Emirates, United Kingdom, and United States.

Other regions and forces linked to the War for our movement also include the war against the Islamic State in most places against the African Union, Brazil, Cameroon, Chad, Niger, and Nigeria, as well as the war against Western War against Afghanistan, Australia, Kazakhstan, Mongolia, Mexico, and Pakistan - in addition to many of the countries mentioned in the list for - are involved in the war against "Islamic Barriers." Algeria, Libya, Tunisia, and Yemen are also involved in the war against the Islamic State.

TABLE 10

***Rahvusvaheline
terrorism praegu
Eestit väga
tõsiselt ei ohusta,
kuid kujutab
endast kõrget
potentsiaalset
riski, eelkõige
Eesti kodanikele
välismaal.***

„*Inherent Resolve*“ osalevaid koalitsioonipartnereid ja nende toetajaid. Sihtmärkidena on teiste seas esimest korda nimetatud Eestit. Seejuures väärub märkimist, et al-Qaida ajakirjas Inspire ei ole Eesti kunagi mainimist leidnud. Artiklis õhutatakse väljaspool Daeshi kalifaati tegutsevaid võitlejaid ründama nimetatud sihtmärke, nende kodanikke ja huvisid, kus iganes võimalik, ja igal võimalikul viisil. Siiski võib tõdeda, et rahvusvaheline terrorism praegu Eestit väga tõsiselt ei ohusta, kuid kujutab endast kõrget potentsiaalset riski, eelkõige Eesti kodanikele välismaal. Suurim oht Eestile on radikaliseeruvad islamikogukonnad naabermaades ning Euroopa Liidu kodanike osalemine relvastatud konfliktides väljaspool Euroopat, eelkõige Süürias ja Iraagis.

Süüria konflikt

Kodusõda Süürias algas 2011. aastal nn araabia kevadest inspiratsiooni saanud rahutustest, mis varem olid juba puhkenud Tuneesias, Egiptuses ja Liibüas. Süürias valitsev Assadi perekond eesotsas Bashar al-Assadiga, kes päras oma isa Hafez al-Assadi surma 2000. aastal oli saanud riigi presidendiks, valis reforminõudmistele vastuseks repressioonid, mis viisidki kodusõja puhkemiseni. 2012. aasta algul kutsus al-Qaida juht Ayman al-Zawahiri al-Qaida liikmeid Iraagis, Jordaania, Liibanonis ja Türgis ühinema Bashar al-Assadi režiimi vastu, agiteerides neid sooritama terrorirünnakuid. Tegelikult oli juba al-Zawahiri üleskutse ajaks hakanud Süüriasse rohkelt välisvõitlejaid saabuma. 2012. aasta suveks oli selge, et Bashar al-Assadi režiim ei suuda enam iseseisvalt taastada kontrolli kogu riigi üle, ehkki režiimi ei ohustanud kohene lange mine. Tekkinud oli patiseis. Kuigi Bashar al-Assadi režiimi vastu võitlev relvastatud opositsioon kasvas pidevalt nii inimeste arvu kui ka tehnilise võimekuse poolest, oli see killustatud. Relvastatud opositsiooniüksused muutusid üha enam piirkondlikeks maakaitsevõimega, suurendades kaost veelgi. Majandusolukord halvenes, süvenesid etnilised pinged alaviitide (šiitide) ja sunniitide vahel, globaalset džihaadi propageerivaid jõude sai aina rohkem ning opositsioonilistes jõududes tekkis religioosne radikaliseerumine.

2012. aasta lõpuks ei käitunud Bashar al-Assadi režiim enam nagu valitsus, mis seisab vastamisi mässulistega, vaid nagu hästirelvastatud paramilitaarne üksus, kes võitleb ühe osapoolena kodusõjas. Lahingud muutusid aina verisemaks, kuna Assadi režiim hoolis järjest vähem rahvusvahelise kogukonna arvamusest ja survest. Samal ajal tekitas rahvusvahelisele kogukonnale suurt muret džihadistide suurenev roll Süüria opositsioonis ja osatähtsus võitluses Assadi režiimiga. Samuti oli hakanud üha suurenema Euroopa riikide kodanike/residentide arv, kes suundusid võitlema Süüriasse, kus paljud neist liitusid džihadistide üksustega. 2013. aastaks oli Süüria kodusõjast kujunenud kõige atraktiivsem sihtkoht, kuhu suunduti võitlema kõikjalt maailmast.

Bashar al-Assadi režiim ei käitu Süürias enam nagu valitsus, mis seisab vastamisi mässulistega, vaid nagu hästirelvastatud paramilitaarne üksus.

*Daeshi võitlejad
marssimas Raqqa
linna Süürias*

AFP

Lahingutegevus Damaskuse eeslinnades intensiivistus ning 21.08.2013 varastel hommikutundidel kasutas Bashar al-Assadi režiim seal keemiarelva. Süüria sattus keemiarelva kasutamise pärast nii tugeva rahvusvahelise surve alla, et 09.09.2013 tegi Bashar al-Assadi valitsus oma poliitikas ootamatu pöörde ning tunnistas esimest korda ametlikult keemiarelvade olemasolu. Soovides vältida Ameerika Ühendriikide sõjalisi lööke, lubas Süüria valitsus anda keemiarelvad rahvusvahelise kontrolli alla. Järgmisel päeval teatas Süüria välisminister Walid al-Muallem, et Süüria on nõus avaldama keemiarelvade asukohad, peatama nende tootmise ja võimaldama ligipääsu keemiarelvadega seotud objektidele Venemaa ja teiste riikide ning ÜRO esindajatele. Samuti lubas al-Muallem, et Süüria ühineb rahvusvahelise keemiarelvade keelustamise lepinguga. 2013. aasta septembri lõpul deklareeriski Süüria valitsus kogu režiimi käsutuses olnud keemiarelvastuse ja hakkas nende hävitamiseks rahvusvahelise üldsusega koostööd tegema.

Bashar al-Assadiga sõlmitud keemiarelvade hävitamise kokkulepe tõrjus mitu relvastatud grupeeriingut eemale ilmalikust opositsioonist ja tekitas veendumuse, et lääneriigid sõjaliselt ei sekkugi kunagi Süüria kodusõtta. Seega teatasid 2013. aasta lõpul Jaysh al-Islam⁸ ning veel viis⁹ kõige suuremat kohalikku islamistlikku (mitte džihadistlikku) relvagrüpeeriingut ühinemisest Islamistlikuks Rindeks, kuhu koondus umbes 45 000 võitlejat.

8 2013. aasta septembris vandusid 43 Damaskuse regioonis tegutsevat relvastatud islamistlikku (mitte džihadistlikku) grupeeriingut truudust Liwa al-Islami komandörile Muhammad Zahran ibn Abdallah Alloush'ile. Tekkinud ühenduse nimeks sai Jaysh al-Islam ja sinna koondus 30 000 kuni 40 000 võitlejat.

9 Ahrar al-Shami islamistlik liikumine, Suqur al-Shami Brigaadid, Liwa' al-Tawhid, Liwa al-Haqq ja Ansar al-Shami Brigaadid ning väiksem Kurdi Islamirinne.

Grupeeringu loomist mõjutas ka Daeshi esiletõus Süürias, mis kasvatas pingeid ilmaliku ja islamistliku opositsiooni vahel, aga ka araablaste ja kurdide ning isegi JaN-i ja Daeshi vahel.

2014. aasta algul toimus Šveitsis Montreux's ÜRO egiidi all nn Genf-2 rahukonverents. Esindatud oli nii Süüria režiim kui ka eksiilis olev poliitiline opositsioon, kuid enamik relvastatud opositsiooni grupeeringutest ei olnud valmis konverentsil osalema ega Genf-2 tunnustama, mistõttu oli algusest peale selge, et läbimurret Süüria kodusõjas ei saavutata. Seega püsis patiseis Süüria kodusõjas ka 2014. aasta teisel poolel ja 2015. aastal. Otsustavat läbimurret Bashar al-Assadi režiimi kasuks ei ole toonud kaasa ka 30.09.2015 alanud Vene õhujõudude rünnakud.

VENEMAA SÕJALINE TEGEVUS SÜÜRIAS

Venemaa sõjaline toetus Süüria valitsusvägedele on ebapiisav selleks, et tagada läbimurret lahinguväljal. See ei olegi Moskva eesmärk, sest Venemaa pingutab peamiselt rahvusvahelise koalitsiooni loomise nimel, ning sõjalised operatsioonid on mõeldud seda toetama. Õhurünnakud peavad rahvusvahelist avalikkust veenma Venemaa valmisolekus koalitsiooni panustada, ja demonstreerima Venemaa sõjalist võimsust, milleks Ukraina konflikt pakkus vähe võimalusi. Sõjaväe baas Süürias annab Venemaale võimaluse ennast jõuliselt positsioneerida Vahemere idaosas. Näiteks sulgeb õhutõrjeraketisüsteem S-400 mitte ainult Süüria õhuruumi vaid ka õhuruumi Süüria ranniku ja Küprose vahel. Võib oletada, et tiibrakettide rünnak Süürias sooritati tegelikult selleks, et Euroopa riikidele näidata, kuidas näeb välja operatsioon „kriitiliste sihtmärkide hävitamiseks“.

Venelased jäävad Süüriasse ka siis, kui Assad peaks langema. Lähikuudel Venemaa sõjaline kohaolek Süürias pigem kasvab ja võib 2016. aastal ulatuda 10 000–12 000 inimeseni. Nii suurt kontingenti alaliselt Süürias hoida on koormav rahaliselt ja ka logistiliselt. Üksuste rotatsiooni arvestades oleks Süürias sel juhul seotud vähemalt 7–8 pataljoni taktikalist gruppi (ainult manööverüksused), mis Vene armees valitsevat inimeste nappust silmas pidades on oluline jõud. Nii on Ukrainat katva 20. armee koosseisus endiselt vaid üks puudulikult komplekteeritud motolaskurbrigaad.

Esialgu seob Süüria Venemaa ressursse ja aeg näitab, kas riskimine on õigustatud. See tasuks end ära juhul, kui Moskvale õnnestuks koalitsiooni kaudu isolatsioonist välja murda ja taastada kontaktid juhtivate lääne-riikidega. Kontaktide taastamisega kaasneks (jätkuks) mõjutustegevus, mis on Moskva üks peamisi eesmärke Süüria operatsioonis.

Süüria konfliktil on olnud ülemaailmne mõju, kuna see ei ole jät-
nud puutumata nii neid riike, kellel on Süüriaga ühine piir, kui ka
hoopis kaugemal asetsevaid maid (sh Euroopas), mida ohustavad
ekstremistid, kes on Süüriast võitlemast naastes toonud terroris-
mi ja vägivalla kaasa oma elukohariikidesse. Kõige suurem oht
konflikti kandumiseks riiki on Jordaania, Liibanonil ja Iisraelil.
Need riigid on senini vähemal või rohkemal määral puutunud
kokku Süüria kodusõja tagajärgedega, nagu humanitaarkatast-
roof põgenikemasside näol, piiriülesed relvaintsidendid ja ekst-
remistide tegevus. Otsene mõju on Süürias toimuval mõistagi ka
Iraagis käivale võitlusele Daeshiga.

Suurim Aafrikast tulenev terrorioht lähtub Liibüast, kuna Liibüast on saamas Iraagi ja Süüria kõrval tähtsusele teine Daeshi tugipunkt. Pärast seda, kui 42 aastat Liibüat valitsenud kolonel Muammar Gaddafi 2011. aastal kukutati, langes Liibüa kodusõtta, mis killustas riigi mitme vaenupoole vahel, keda toetavad relvastatud rühmitused: Tobrukis asub nn liberaalide valitsus, keda toetab kindral Khalifa Haftari juhitud Liibüa Rahvusarmee ja Zintani linnast pärit üksused; Tripolit kontrollib Liibüa Koidiku koalitsioon (islamistid), keda toetavad peamiselt Misrata linnast pärit üksused. Alates 2015. aasta algusest on vägivald eskaleerunud ja olukorda on enda kasuks edukalt ära kasutanud Daesh. ÜRO 01.12.2015 avaldatud raporti põhjal on Daeshil Liibüas lai kandepind, ning kui Liibüa rivaalitsevad valitsused ei suuda omavahel riigi juhtimises kokku leppida,¹⁰ võib Daesh Liibüas oma territooriumit veelgi laiendada. Raporti kohaselt kontrollib Daeshi liider Abu Bakr al-Baghdadi kõikidest Daeshi harudest ehk provintsidest¹¹ kõige paremini just Liibüa haru ning näeb seal parimat potentsiaali kalifaadi laiendamiseks. Sotsiaalmee- dia kaudu kutsutakse juba üles Iraagi ja Süüria asemel reisima Liibüasse, mistõttu võib eeskätt Aafrikast pärit džihadistide osakaal Liibüa pinnal tulevikus suurenedada. Daeshil võib olla Liibüas kuni 3000 võitlejat, kellest enamik on pärit Tuneesiast ja Marokost, ning täielikult kontrollivad nad Sirte linna ja seda ümbritsevaid alasid;

Daeshi liider Abu Bakr al-Baghdadi kontrollib kõikidest Daeshi nn provintsidest kõige paremini Liibüa provintsi ning näeb seal parimat potentsiaali kalifaadi laiendamiseks.

¹⁰ Alates 2015. aasta algusest on ÜRO püüdnud ärgitada konflikti osapooli omavahel läbi rääkima ja sõjategevust lõpetama. Ühtsusvalitsuse lepe sõlmiti lõpuks 18.12.2015, ent arvestada tuleb sellega, et leppe sõlmimise on tagasi lükanud nii Tobruki kui ka Tripoli parlamendi esimees; samuti ei osalenud läbirääkimistes peamised relvastatud rühmitused. Seega ei ole leppe sõlmimisel nii suurt tähtsust nagu meedia on püüdnud näidata, kuna leppe põhieesmärgini – stabiilsuse saavutamiseni Liibüas – ei ole võimalik jõuda, kui kõigi osapooltega ei ole arvestatud.

¹¹ Daeshil on nn provintsid Iraagis ja Süürias, Liibüas, Egiptuses, Alžeerias, Nigeerias, Afganistanis–Pakistanis, Jeemenis ja Põhja-Kaukaasias.

Daeshi võitlejaid on vähemal määral ka teistes linnades, nagu Sab-rathas, Tripolis, Sabhas, Benghazi ja Dernas.

Liibüa jääb tulevikus Daeshile keskseks kohaks, kust laieneda naaberriikidesse ja mujale Aafrikasse. Liibüas asuvad väljaõp-pelaagrid kujutavad endast suurt ohtu ka naaberriikide riigiapa-raadile ning turismisektorile. Eriti selgelt on see asjaolu ilmnenud Tuneesias – kuid ka Egiptuses –, kus Liibüa väljaõppelaagritest treeningult naasnud terroristid on sooritanud mitu verist rün-nakut. Tuneesia olukorra muudab keeruliseks ka asjaolu, et sealt on läinud Iraaki ja Süüriasse võitlema enim džihadiste ühe riigi kohta, eri andmetel kuni 6000 inimest.

Tuleb arvestada, et kui Türgi teeb oma piiri sulgemisega Iraaki ja Süüriasse reisimise keeruliseks, on džihadistidel palju liht-sam reisida Liibüasse, muutes selle peamiseks džihaaditandriks. Samuti võivad Liibüasse reisida Iraagist ja Süüriast tagasipöör-dujad. Seega, kui Daeshil õnnestub Liibüast teha järgmine tähtis tugipunkt, siis ei ole välistatud, et Liibüa kaudu üritatakse kor-raldada rünnakuid ka Euroopas.

Migratsioonikriis

Pingete tõusmine rahvusvahelistes konfliktikolletes on nii Eestile kui ka laiemalt Euroopa Liidule potentsiaalne ebastabiilsuse allikas. Seadusetuse käes vaevlevad läbikukkunud riigid on peamiseks teguriks, mis põhjustab migratsioonikriisi. Balkani riikide kaudu Euroopasse saabunud inimestest 80% põgeneb ÜRO hinnangul Süüria, Afganistani või Iraagi konflikti eest.

Euroopasse suunduva migratsioonivoo märkimisväärne suurenemine 2015. aastal on suurendanud ka majanduslikku, sotsiaalset ja poliitilist survet ning julgeolekuriski Euroopa Liidu liikmesriikides. Seda nii eesliinil paiknevates Lõuna-Euroopa riikides kui ka migrantide aina populaarsemaks sihtkohaks kujunenud Põhja-Euroopas. Euroopa riikide võime järjest suuremal arvul migrante vastu võtta on piiratud, seetõttu kasutab järjest rohkem põgenikke Euroopa Liidu liikmesriikidesse sisenemiseks illegaalseid meetodeid. 2015. aasta jooksul suurenes oluliselt võltsdokumentidega EL-i sisenevate, rahvuse ja kodakondsuse kohta valeandmeid esitavate inimeste arv, ning migratsioonivoo suurenedes muutub isikute tuvastamine ja identiteedi kontroll üha keerulisemaks, nõuab järjest rohkem aega ja ressursi.

Pingete kasvamine rahvusvahelistes konfliktikolletes on nii Eestile kui ka laiemalt Euroopa Liidule potentsiaalne ebastabiilsuse allikas.

Sõjapõgenikud püüavad Makedoonia–Kreeka piiril Serbia rongile pääseda

Reuters

Läbikukkunud riigid teeb ohtlikuks nende seos usuäärmusluse, rahvusvahelise kuritegevuse ja terrorismiga. Üleilmastumine (sh ränne) võimendab neid kolme ohtu. Järjest rohkem tuvastamata isikuid siseneb illegaalselt Euroopa Liidu liikmesriikidesse ja see loob tingimused omavahel põimunud terrorismi, rahvusvahelist kuritegevust ja illegaalset immigratsiooni vahendavaid võrgustikke toetavaks tegevuseks ning ekstremistide imbumiseks Euroopasse. Ohuks on ka Süürias võitlevate terroriorganisatsioonide liikmetega kokku puutunud või nende poolt mõjutatud ning radikaliseerunud isikute arvu suurenemine sihtriikides.

Kuna julgeolekuolukord migrantide päritoluriikides on endiselt keeruline, on oodata migratsioonivoo jätkumist Euroopasse. Arvestades fakti, et Lähis-Idas valitsevale kriisile ei ole niipea lähendust oodata, võib 2016. aasta kujuneda Euroopale immigratsiooniküsimustes sama raskeks (kui mitte raskemaks) kui 2015. aasta. Euroopa Liidu liikmesriikides on migratsioonikriisi taustal suurenenud Euroopa Liidu suhtes vaenulike paremäärmuslike liikumiste ja erakondade populaarsus. Rahvusluse ja sallimatuse kasv võib tekitada üha tugevamaid pingeid, põhjustada korra-rikkumist ning rahvarahutusi. Äärmuslike vaadete levik tekitab vastuolusid Euroopa Liidus, võimendades niimoodi ka liikmesriikide sisemisi pingeid. Liikmesriikide vahelised pinged ja konfliktid õonestavad ja nõrgestavad omakorda EL-i kui terviku ühtsust. Äärmuslike vaadete levikut ja pingete tekkimist kasutab Venemaa osavalt ära oma välispoliitiliste eesmärkide saavutamiseks, üritades võimendada Euroopa Liidu siseseid konflikte näiteks Euroopa paremäärmuslaste toetamise kaudu.

Küberohud

Infotehnoloogia areneb üle maailma kiiresti ning arenenud riigid kasutavad protsesside tõhustamiseks IT-lahendusi, millega kaasnevad ka küberohud nende riikide julgeolekule. Kiiresti arenevast ja õiguslikus mõttes vähereguleeritud kübervaldkonnast lähtuv oht on mitmetasandiline, kuna otsesteks sihtmärkideks võivad olla nii kodanikud indiviididena kui ka riik tervikuna. Riigil pole lihtne oma kodanikke kübervallas aktiivselt kaitsta, sest see tooks kaasa privaatsuse piiramist. Kübersfääris rünnaku sooritajat – riiki või isikut – on keeruline välja selgitada, sestap on raske rünnakule ka asjakohaste meetmetega vastata.

Küberrünnakutest tulenevad julgeolekuohud riikidele võib jaotada kolmeks: ründed info 1) konfidentsiaalsuse; 2) kättesaadavuse ja 3) tervikluse vastu. Esimesel juhul on tavaliselt tegemist spionaaziga, olgu siis nt majandust või diplomaatilist suhtlust puudutava informatsiooni kogumisega. Riigid tegelevad andmete kogumisega süsteemaatilisel ning kindlasti ei jäeta kasutamata ka seda informatsiooni, mille on kätte saanud kurjategijad või aktivistid. Sellesse gruppi kuuluvad keerukat pahavara kasutavad riiklikult toetatud grupeeringud, näiteks APT29 – küberluuregrupp, mis on seotud Vene valitsusega. Teisel juhul on ründaja eesmärk häirida ühiskonna või mõne institutsiooni toimimist ning lisaks neid rahvusvaheliselt diskrediteerida. Sellesse gruppi saab paigutada nt Eesti-vastase koordineeritud ja tollases keskkonnas massiivse teenustökestusrünnaku 2007. aastal. Kolmandasse gruppi kuuluvad küberründed, mille eesmärk on muuta andmeid riigisüsteemides ning seejärel neid ebatõeseid andmeid kasutada näiteks propagandas. Eesmärk on sellelgi juhul diskrediteerida ning põhjustada segadust nii riigis sees kui ka riikide vahel.

Viimastel aastatel on kogu maailmas tuntavalt sagenenud küberspionaaz ja uue nähtusena on esile kerkinud riiklikult koordineeritud küberrünnakud. Kübervaldkonnas on Eestile, Euroopa Liidule ja NATO-le suurimaks ohuallikaks Venemaa. Eesti on vaenuliku kübertegevuse sihtmärgiks nii eraldivõetuna kui ka EL-i ja NATO liikmesriigina. Venemaa panustab aktiivselt oma

Kübervaldkonnas on Eestile, Euroopa Liidule ja NATO-le suurimaks ohuallikaks Venemaa. Eesti Vabariik on vaenuliku kübertegevuse sihtmärgiks nii eraldi võetuna kui ka EL-i ja NATO liikmesriigina.

küberründe võimekuse arendamisse ning tal on olemas kõik vahendid ja ressursid rünnakute sooritamiseks (pahavara, turvaugud jmt). Venemaa laiema infodoktriini kohaselt on ta pidevas infosõjas lääneriikidega ning kübertegevus on vajalik, et geopoliitilist mõjuvõimu, suurriiklikku positsiooni ja seisukohti läbi suruda. Pärast seda, kui Snowden lekitas andmeid USA valitsuse jälgimisprogrammide kohta, on Venemaa juhtkonnas süvenenud kahtlus ja hirm, et nende inforuumis ja internetis nuhitakse pidevalt Venemaa järele. Seetõttu kasutatakse sotsiaalmeediat ja ajakirjandust Venemaal selleks, et levitada valet ja propagandistlikke seisukohti ning manipuleerida avaliku arvamusega.

Piirid küberaktivistide, -kurjategijate ja riigi palgal olevate häkkerite vahel hägustuvad järjest rohkem ja küberkurjategijad teevad koostööd Eesti suhtes vaenulike riikide eriteenistustega. Eesti on endiselt pidev küberrünnete sihtmärk, kuigi ründed on olnud suhteliselt väheintensiivsed.

2015. aastal „kaardistati“ korduvalt Eesti riigiasutuste välisvõrke ja korraldati mitu kampaaniat proovirünnakuid. Võrkude kaardistamise tõenäoline eesmärk on rünnaku korraldamiseks vajaliku ressursi kindlakstegemine. Teisisõnu tahab vastane teada saada, mida ja kui palju on vaja teha selleks, et mõnda Eesti riigile elutähtsat teenust halvata, või kuidas on üles ehitatud elutähtsate teenuste kaitsemeetmed. Varasematel aastatel on korduvalt üritatud ka pahavaraga nakatatud e-kirjadega saada ligipääsu tundlikele võrkudele (nt Ke3Changi ja CosmicDuke'i rünnakud).

***Kübertegevus
ja kübersõda
on muutunud
kaasaegse
sõjategevuse
lahutamatuks
osaks.***

Ukraina sõjalise konflikti ajal on esile kerkinud termin „hübriidsõda“, s.o sõjategevus sõda kuulutamata. Tuleviku hübriidsõjas võivad suured küberrünnakud ja infotaristu häirimine alata tunduvalt enne reaalselt sõjategevust. Infotaristut ja muud eluks esmavajaliku taristut häirides tekitatakse elanikes rahulolematust valitsuse tegevuse suhtes, et seeläbi n-ö seadustada „roheliste mehikeste“ või „rahvakaitsealkade“ väljailmumist. Kübertegevusest ja kübersõjast on saanud kaasaegse sõjategevuse osa, aga erinevalt tavasõjast testitakse ja kombatakse võimekust pidevalt. Infotehnoloogilised ründed võimaldavad suhteliselt odavalt ja tõhusalt destabiliseerida poliitilist või majanduslikku olukorda. Seetõttu ei saa jääda lootma, et Eestis praegu toimivad IT-lahendused on lõplikult turvalised – süsteemide pidev täiustamine, rahvusvaheline koostöö ja lõppkasutaja harimine aitavad vähendada võimaliku vaenuliku kübertegevusega tekitatud kahju. Uued tehnoloogiad, kasutusmugavus, rahaline kokkuhoid ja rahvusvaheline mediakajastus ei tohiks üles kaaluda turvariske ja Eesti Vabariigi julgeoleku ohustamist.